

Vlaams
Parlement

ingediend op **411** (2019-2020) – Nr. 1
6 juli 2020 (2019-2020)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en
Armoedebestrijding
uitgebracht door Freya Van den Bossche

over kindermishandeling

Samenstelling van de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding:

Voorzitter: Stefaan Sintobin.

Vaste leden:

Koen Daniëls, Lorin Parys, Elke Sleurs, Tine van der Vloet, Katja Verheyen;

Immanuel De Reuse, Stefaan Sintobin, Suzy Wouters;

Maike De Rudder, Katrien Schryvers;

Freya Saeys, Maurits Vande Reyde;

Ann De Martelaer, Celia Groothedde;

Freya Van den Bossche.

Plaatsvervangers:

Allessia Claes, Piet De Bruyn, Freya Perdaens, Sarah Smeyers, Annabel Tavernier;

Yves Buysse, Ilse Malfroot, Frieda Verougstraete-Deschacht;

Vera Jans, Kurt Vanryckeghem;

Gweny De Vroe, Sihame El Kaouakibi;

Johan Danen, Jeremie Vaneckhout;

Conner Rousseau.

Toegevoegde leden:

Lise Vandecasteele.

INHOUD

I.	Uiteenzetting door Hilde Van Mieghem, regisseur van de documentairereeks 'Als je eens wist'	5
II.	Uiteenzetting door Inge Vanderstraete, kinderpsychiater, Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Antwerpen	7
	1. Documentaire toont realiteit	7
	2. Ingrijpende, negatieve jeugdervaringen	7
	3. Toxische stress en gevolgen voor ontwikkeling	7
	4. Over gedeelde verantwoordelijkheid, samenwerking en hoop	8
	5. De vertrouwenscentra: cruciale schakel maar werking staat onder druk..	8
III.	Uiteenzetting door Tim Stroobants, directeur van het Vlaams Expertisecentrum Kindermishandeling	9
	1. 'Als je eens wist' gaf kinderen die slachtoffer zijn van kindermishandeling een sterke, hoopvolle stem	9
	2. Kindermishandeling	9
	3. Principes van effectieve kindbescherming	9
	4. Speerpunten voor het kind	10
	5. Preventie, vroegdetectie en vroeginterventie vragen blijvende en verruimde aandacht	10
	6. Zet in op aanpak van specifieke contexten en vormen van kindermishandeling	10
	7. Versterk de mogelijkheden van vertrouwenscentra en jeugdhulp	10
	8. Samenwerking met Justitie en politie is hard nodig	11
	9. Elk kind in Vlaanderen moet kansen krijgen op veilige en kansrijke ontwikkeling.....	11
IV.	Uiteenzetting door Ine Van Wymersch, procureur des Konings, en Wendy Vanvelthoven, substituut-procureur-generaal	11
V.	Bespreking.....	14
	1. Uiteenzetting door Freya Saeys	14
	2. Uiteenzetting door Lorin Parys	14
	3. Uiteenzetting door Lise Vandecasteele	15
	4. Uiteenzetting door Katrien Schryvers.....	15
	5. Uiteenzetting door Koen Daniëls	16
	6. Uiteenzetting door Suzy Wouters	16
	7. Uiteenzetting door Freya Van den Bossche	17
	8. Uiteenzetting door Celia Groothedde	18
	9. Antwoord van Hilde Van Mieghem	19
	10. Antwoord van Inge Vanderstraete	21
	11. Antwoord van Tim Stroobants.....	22
	12. Antwoord van Wendy Vanvelthoven	23

VI. Uiteenzetting door Peter Adriaenssens, kinderpsychiater	24
1. Preventie	24
2. Onderzoek	24
3. Hulpverlening	25
VII. Vragen van de leden	25
1. Uiteenzetting door Katja Verheyen	25
2. Uiteenzetting door Freya Van den Bossche	26
3. Uiteenzetting door Lise Vandecasteele	26
4. Uiteenzetting door Katrien Schryvers.....	27
5. Uiteenzetting door Lorin Parys	27
6. Antwoord van professor Peter Adriaenssens	28
7. Replieken.....	33
Afkortingen	35
Bijlagen: zie dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be	

De Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebelief hield op 3 en 10 juni 2020 twee hoorzittingen over kindermishandeling. De commissie hoorde achtereenvolgens:

- Hilde Van Mieghem, regisseur van de documentairereeks 'Als je eens wist';
- Inge Vanderstraete, kinderpsychiater, Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Antwerpen;
- Tim Stroobants, directeur van het Vlaams Expertisecentrum Kindermishandeling;
- Ine Van Wymersch, procureur des Konings;
- Wendy Vanvelthoven, substituut-procureur-generaal;
- professor Peter Adriaenssens, kinderpsychiater.

De presentaties van Hilde Van Mieghem, Inge Verstraete en Tim Stroobants zijn terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

(Tijdens de vergadering van de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding waren alleen de commissievoorzitter en commissiesecretaris fysiek in de commissiezaal aanwezig. De vaste leden, plaatsvervangende leden en de toegevoegde leden van de commissie kregen de mogelijkheid om online aan de vergadering deel te nemen via het platform Zoom. Andere volksvertegenwoordigers konden alleen na motivering online aan de vergadering deelnemen.)

I. Uiteenzetting door Hilde Van Mieghem, regisseur van de documentairereeks 'Als je eens wist'

Hilde Van Mieghem heeft alles over het onderwerp reeds verteld in haar documentaire 'Als je eens wist'. Het lijkt onzinnig om dit nog een keer mondeling te herhalen binnen een tijdsbestek van een kwartier. Als ervaringsdeskundige weet ze wat het betekent een slachtoffer te zijn. Dat is ook de reden waarom ze de film maakte, waarom die is wat hij is en waarom hij een dergelijke indruk heeft nagelaten. Zij kent perfect de moeilijkheden van slachtoffers om te praten over hun ervaring.

Er is een groep, zij het een minderheid, die vrij ongestoord blijkt om te gaan met het trauma, zonder bijkomende hulp. Ofwel zeggen ze het niet, want een geheim is het altijd, absoluut.

Statistieken leren dat 54 procent van kinderen tussen 10 en 18 jaar het afgelopen jaar slachtoffer werd van emotioneel geweld in het gezin, wat gigantisch veel is: meer dan een op twee. Men kan zich inbeelden wat onder de stress van corona al niet plaatsvindt.

Verder getuigt 31 procent over fysiek geweld. Ook in haar gezin was dat erg aanwezig. Het gebeurde om de andere dag, wat haar een keer of vijf op intensieve zorg deed belanden. Op haar elfde had ze het geluk dokter Clara te ontmoeten, die later het vertrouwensartsencentrum oprichtte, en als eerste en enige in de gaten had dat er thuis meer aan de hand was dan van de trap vallen. Dokter Clara was ook de eerste die hulp beloofde, wat voor haar een openbaring was. Tot dan toe had immers geen enkele juf, verpleegster of arts geluisterd. De spreekster heeft de documentaire daarom aan hem opgedragen.

Voorts blijkt 7 procent van de Vlaamse minderjarigen slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag in het gezin. Ook dat is een hoog percentage, dat gelukkig wel gedaald is in vergelijking met tien tot vijftien jaar geleden. De totale cijfers zijn echter niet verminderd, op grond waarvan men vermoedt dat plegers zich meer dan vroeger bewust zijn van de strafbaarheid en hun prooiën buiten het gezin zoeken, bij vriend(inn)en van de kinderen, in de sport of de kerk.

Daar staat tegenover dat pesten enorm toegenomen is, net zoals in de scholen en in de maatschappij, en bij volwassenen. Men moet beseffen dat misbruik op dergelijke schaal zich later ook manifesteert op de werkvloer en in de maatschappij. Niet elk slachtoffer wordt een pleger, maar de (gevolgen van de) trauma's en opgekropte emoties draagt men een leven lang mee, zoals de neuropsychiatrie bevestigt. Die vinden hoe dan ook een uitweg.

Ook zelfdoding is een groot probleem in België. Kinderen die slachtoffer waren van welke vorm van misbruik ook, lopen drie keer zoveel kans op suïcide. Hersenscans tonen dat fysieke en emotioneel misbruik evenveel impact hebben als seksueel misbruik. Herhaald misbruik vormt een complex posttraumatisch stresssyndroom. Men is lichtgeraakt en ervaart iets snel als een agressieve daad, omdat het herinnert aan een stem of een toon, of aan de manier waarop het er thuis aan toe ging. Gevolgen zijn fout lopende communicatie en polarisatie. Men ziet op Facebook veel voorbeelden van uitingen die opgewekt zijn door dergelijke onverwerkte trauma's.

Dat verband tussen zelfdoding en misbruik moet dieper doordringen bij maatschappij, overheid, politici en onderwijs. Het misbruik blijft immers vertaald worden in onhandelbaar gedrag in de klas, drugsmisbruik, alcoholisme en allerlei vormen van maatschappelijk disfunctioneren.

Een op tien Vlaamse kinderen is slachtoffer van extreem fysiek geweld. Zelf was de spreekster een van hen.

Wat de jeugdparketten betreft, spoort zij de commissie aan om het probleem op te lossen. Zij vermoedt dat het met geld te maken heeft, maar wijst erop dat elke euro die wordt geïnvesteerd in het voorkomen van kindermishandeling, 19 euro opbrengt door medische en strafrechtelijke kostenbesparing. Het is verbijsterend dat in België nog geen enkel onderzoek is gedaan naar de kosten die kindermishandeling direct of indirect veroorzaakt. Duitsland en Nederland hebben die berekening gemaakt: ze komen uit op respectievelijk 29 en 10 miljard euro per jaar.

Om te kunnen leven in de plaats van louter te overleven, en dagelijks de strijd te moeten aangaan tegen suïcide of de neiging tot verslaving, vond ze het belangrijk om therapie te volgen, die ze gelukkig kon betalen, al moest ze er andere dingen voor laten. Dat is een lange weg gebleken, waaraan ze is begonnen op 38 jaar en die 22 jaar heeft geduurd. Ze heeft ervaren dat hoe succesvoller ze werd in haar carrière, hoe minder ze bestond als persoon achter de actrice. Haar lage zelfbeeld leidde haar uiteraard ook naar foute partners. Thans is ze al 25 jaar alleen en daarmee op zijn minst veilig, wat op zich ook weer veelzeggend is over de angst die bij slachtoffers van kindermisbruik insluipt, en harmonisch samenleven met zichzelf en anderen bemoeilijkt.

Zij roept op om de talrijke mensen die met deze problematiek zitten, de hand te reiken, zowel aan de kinderen als aan de ouders, die immers slachtoffer zijn van zichzelf en meestal vroeger ook zelf slachtoffer waren. Ook zij hebben hulp nodig, en houden van hun kinderen, hoe vreemd dat ook klinkt. Afgezien van de psychopaten en narcisten is het grootste deel werkelijk betrokken bij zijn kinderen. Omdat ze geen andere mogelijkheden zien, presenteren ze hun kinderen de rekening die ze eigenlijk hun ouders hadden moeten voorleggen.

Nog voor de zaak-Dutroux was Hilde Van Mieghem al bezig met de vzw Kind en Trauma om aan preventie te doen. Na de zaak-Dutroux bleef echter geen ruimte over om aandacht te schenken aan intrafamiliaal geweld. De duivel kwam immers van buiten de familie, terwijl volgens haar de ware bron van maatschappelijk geweld altijd in de familie zit. Een betere aanpak daarvan kan veel voorkomen. Preventie ontbreekt echter in België, anders dan in Nederland waar men geregeld affichecampagnes tegenkomt op het openbaar vervoer en in de straten die mensen

oproepen erover te praten en hulp te zoeken. Eerder dan beschuldigend met de vinger te wijzen, moet men een helpende hand reiken aan families en hun problemen, waarin kinderen en ouders tegelijk gevangen zitten.

II. Uiteenzetting door Inge Vanderstraete, kinderpsychiater, Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Antwerpen

1. Documentaire toont realiteit

Inge Vanderstraete bevestigt dat de documentaire de realiteit toont zoals ze is, en die het vertrouwenscentrum dagelijks hoort van kinderen en jongeren, die ingrijpende jeugdervaringen en complexe trauma's meemaken. Hun werkelijkheid is zo complex dat er vaak geen pasklare oplossing bestaat. Ze vragen nadrukkelijk om hulp in de zoektocht naar herstel en nieuwe kansen. Ook deze spreker onderstreept het belang van mensen in de omgeving van de jongeren die hun ogen niet sluiten. De documentaire riep verontwaardiging op. Hoe is het mogelijk dat kinderen dergelijke zaken moeten meemaken met een impact tot in hun volwassen leven? Hoe is het mogelijk dat niemand zag wat er aan de hand was?

2. Ingrijpende, negatieve jeugdervaringen

Inge Vanderstraete stelt voor om te kijken naar wat de wetenschap leert over geheim geweld. Over dat thema is de laatste tien tot vijftien jaar immers veel onderzoek gevoerd. Daarin wordt vaak gesproken over 'adverse childhood experiences' of ACE's, die uiteenlopende vormen aannemen: emotioneel misbruik, fysiek of seksueel geweld, fysieke of emotionele verwaarlozing, samenleven met een verslaafde ouder of een met een psychische aandoening, geweld tussen ouders, en een moeilijke relatiebreuk tussen ouders. In die grote verscheidenheid, die naar voren komt uit de unieke verhalen waarvoor de kinderen aandacht vragen, wordt echter een rode draad zichtbaar, die de wetenschap vandaag toxische stress noemt.

3. Toxische stress en gevolgen voor ontwikkeling

Stress hoort bij het leven, en een beetje ervan is gezond voor de ontwikkeling, omdat zij kinderen uitdaagt. Anders dan gewone of verhoogde stress, ontstaat toxische stress als een ervaring dermate bedreigend is dat in het lichaam een alarmreactie ontstaat, waarbij lichaam en hersenen zodanig worden overspoeld met stresshormonen dat men alleen nog in staat van alarm kan handelen. Snel handelen en het nodige doen om te overleven, is goed in een alarmerende situatie. Als de stress zich echter voortdurende herhaalt met grote intensiteit, waardoor het kind niet langer in staat is haar te reguleren, leert onderzoek dat ze grote gevolgen kan hebben, tot en met het ontstaan van medische problematieken.

In de hersenen bijvoorbeeld stelt men vast dat structuren zich anders gaan ontwikkelen of beschadigd raken. Als voorbeeld geeft ze de amygdala, de alarmcentrale van het brein, die ontregeld raakt door herhaalde blootstelling aan te hoge stress, waardoor het lichaam bij de minste prikkel in staat van alarm raakt en reageert. Nadenken wordt dan erg moeilijk.

Een ander voorbeeld is de prefrontale cortex, die zich vanaf 1 tot 2 jaar ontwikkelt tot in de adolescentie. Men weet dat die ontwikkeling afhankelijk is van de omgeving. Hij is nodig voor planning, organisatie, inleving in de behoeften van anderen, en afweging van eigen en andermans belangen, kortom in de groei naar sociale maturiteit. Dat toxische stress de verbindingen tussen neuronen onder druk zet, is inmiddels bekend. Het is logisch dat zij impact kan hebben op en een risico vormt voor de ontwikkeling van kinderen in verschillende domeinen.

Als reactie specialiseert het neurologische systeem zich in overleven, in de omgang met dreiging en gevaar, ten koste van leven, zich geliefd voelen en zijn omgeving exploreren. Dat heeft invloed op de concentratie en het filteren van prikkels. Dergelijke regulering is moeilijker voor kinderen die lijden onder een chronisch hoog stressniveau. Elke prikkel is immers een mogelijke bedreiging van de veiligheid. Andere risico's zijn er voor de geheugenontwikkeling, het vormen van hechting en de opbouw van vertrouwen. Kinderen onder toxische stress leren altijd op hun hoede te zijn. Als laatste maar niet onbelangrijkste vermeldt ze de ontwikkeling van het zelfbeeld, van een identiteit met zelfvertrouwen, veerkracht bij tegenslag en een positieve stemming.

Vanaf 4 ACE's loopt een kind 32 keer meer risico op het ontwikkelen van leer- en gedragsproblemen. Zij denkt – al bestaan daarover inderdaad geen correcte cijfers in Vlaanderen – dat het gaat om 15 procent van de kinderen. Dat is een hallucinant hoge multiplicatie van het risico, die noopt tot actie. Voor de spreker biedt een door de samenleving gedragen, gerichte aanpak de sleutel tot dergelijke verbetering. Heel wat mensen, diensten en organisaties hebben contacten met kinderen en ouders, en krijgen signalen. Daar liggen de kansen. Als voorbeelden geeft ze schooljuffen die belangstellende vragen stellen aan onrustige kinderen, opvangpersoneel dat hetzelfde doet bij ouders die hun kinderen telkens weer te laat ophalen, of huisartsen die tijd maken voor pubers die bij herhaling klagen over onverklaarde buikpijn. In dergelijke interventies wordt verder gedacht dan gedrag alleen.

4. Over gedeelde verantwoordelijkheid, samenwerking en hoop

Dat vereist naast ontvankelijkheid ook samenwerking, aangezien toxische stress besmettelijk is. Ook wie de stress van anderen opvangt, moet ergens terecht kunnen met zijn eigen lading en vragen. Het is belangrijk dat men de stress kan verdunnen door haar te delen. Bij gebrek aan magische oplossingen voor complexe trauma zijn stressbestendige netwerken nodig.

5. De vertrouwenscentra: cruciale schakel maar werking staat onder druk

Daarop gaat ze nader in op de werking van de vertrouwenscentra, die mooi aansluiten op dergelijke wetenschappelijk gedragen aanpak voor de benadering van toxische stress en complexe trauma's. Het voorziet in een palet aan samenwerkingsverbanden, toegangen en activiteiten. De VK's zetten in op sensibiliseren, psycho-educatie en vorming, consult en advies aan zowel professionelen als niet-professionelen.

Anderzijds zetten de vele samenwerkingsverbanden en toegangen de werking van de vertrouwenscentra onder druk. De meest complexe situaties van geheim geweld komen immers bij hen terecht. Het zijn gezinnen die enorm onder stress staan, zowel omdat het geweld zich heeft voorgedaan als omdat het ter sprake is gebracht. Dat vereist een warm onthaal, dat snel kan worden aangeboden.

Het eerste spoor dat daarbij wordt gevolgd is dat van de veiligheid, waarin gestreefd wordt naar afspraken om de rust te herstellen. Dergelijk veiligheidsplan is noodzakelijk maar niet het eindpunt. Vervolgens worden wegen naar herstel gezocht met alle gezinsleden en met de partners eromheen. Het proces is intensief. De spreker onderstreept daarbij het belang van hoop en perspectief.

Tot haar spijt moet zij echter erkennen dat het, samen met de vele andere taken, de huidige capaciteit van de centra te boven gaat. Gevolg is dat kinderen en ouders soms moeten wachten op een eerste of vervolgspraak, hoewel dat nefast is in crisissituaties. Volgende stap is in kaart brengen wat ouders en kinderen nodig hebben om verder te kunnen. Dan wacht echter de volgende teleurstelling:

gezinnen die pedagogische ondersteuning nodig hebben, komen op een wachtlijst. Men is al blij dat men na enkele maanden thuisbegeleiding kan aanbieden, en stelt zelfs niet meer de vraag of dat aansluit bij wat het gezin nodig heeft.

Soms is residentiële hulp nodig om de nodige rust te vinden, maar ook in dat geval moet het kind op een wachtlijst gezet worden. Dat kan echter jaren duren. Als kinderpsychiater kan zij niet begrijpen dat het beleid, in weerwil van alle kennis over ACE's en toxische stress, geen speerpunt maakt van de creatie van een kansrijke ontwikkeling, vanaf onderwijs en opvang tot de meest complexe situaties. Zij pleit voor meer inzet dan vandaag.

III. Uiteenzetting door Tim Stroobants, directeur van het Vlaams Expertisecentrum Kindermishandeling

1. 'Als je eens wist' gaf kinderen die slachtoffer zijn van kindermishandeling een sterke, hoopvolle stem

Tim Stroobants treedt het belang van het onderwerp bij en hoopt dat de kansen worden gegrepen om tijdens deze bestuursperiode een verschil te maken. Hij gaat in op de beleidsbeslissingen en actiepunten die daarvoor nodig zijn.

De documentaire 'Als je eens wist' kan niet genoeg bewierookt worden. Op het vlak van beeldvorming en toonzetting zijn jaren gewonnen. Zij is voorbijgegaan aan simplistische voorstellingen en toonde dat het altijd gaat om moeilijke en complexe situaties vol twijfels. De spreker kan niet anders dan Hilde Van Mieghem, Canvas, alle getuigen en medewerkers te danken daarvoor. Ook de twijfels van de kinderen zelf werden mooi in beeld gebracht. Ze kampen met gevoelens van schaamte, schuld en trouw. Het beeld van slachtoffers en plegers was niet zwart-wit. De verhalen in de film waren sterk en hoopvol.

2. Kindermishandeling

Kindermishandeling valt niet absoluut te definiëren. Hij verwijst naar de definitie uit het Kinderrechtenverdrag, waarin het gaat om meer dan fysieke mishandeling of seksueel geweld. Zij gaat ook over het emotionele, psychische en mentale. Emotioneel geweld noemt de spreker de moeder van alle vormen van kindermishandeling. Het verdrag heeft het ook over verwaarlozing, de onthouding van goede en noodzakelijke zorg, voeding, emotionele aandacht enzovoort. Mishandeling kan zowel intentioneel als niet-intentioneel zijn. Er is sprake van schade of dreigende schade, met mogelijk levenslange gevolgen. Het gaat over een zorgafhankelijke relatie.

De gevolgen voor kind, omgeving en samenleving zijn groot, en vormen de kern van heel wat maatschappelijke problemen. Kindermishandeling is niettemin een onderschat en verborgen probleem, al heeft de documentaire het debat wel aangewakkerd. De spreker hoopt dan ook dat het momentum wordt gebruikt om vooruitgang te boeken.

3. Principes van effectieve kindbescherming

Ook Tim Stroobants wijst, wat betreft de zoektocht naar effectieve manieren om kinderen veiligheid te bieden en herstel mogelijk te maken, naar het vele onderzoek van de voorbije jaren. De goede principes zijn bekend maar moeten nog vertaald worden naar de Vlaamse context. Als voorbeeld vermeldt hij dat het om een kindgericht systeem moet gaan. Zijn belang moet centraal gezet worden, ook door organisaties die zelf niet met kinderen werken, zoals de geestelijke gezondheids-

zorg of het sociaal werk. Hoe vroeger men kan interveniëren, hoe beter, luidt een ander principe.

4. Speerpunten voor het kind

Hoewel men dus al veel weet, weet men tegelijk nog heel weinig. Het VECK heeft als eerste van de speerpunten voor het Vlaamse beleid, die het heeft neergeschreven in zijn memorandum aan minister Wouter Beke, de bevordering van het prevalentie-onderzoek gekozen. Voor het voorkomen in Vlaanderen moet men zich op dit moment baseren op internationale inschattingen. Het UCLL-onderzoek is weliswaar waardevol, maar te veel gegevens zijn nog versnipperd.

Zeker is evenwel dat een groot deel van de Vlaamse kinderen dingen meemaakt, die men als kindermishandeling kan definiëren. Volgens een conservatieve schatting gaat het om 3 procent voor de meest ernstige vorm, die gespecialiseerde en intensieve hulp nodig maakt. Dat zijn nog altijd 45.000 kinderen in Vlaanderen en Brussel. Niet minder dan 15 procent wordt met minstens vier ACE's geconfronteerd. De gegevens blijven echter te versnipperd om als bakens te dienen voor de vaart.

De spreker pleit ervoor om alle gegevens uit scholierenonderzoek en van hulpverleningspartners, politie en Justitie samen te brengen, al erkent hij dat dit niet eenvoudig is met de uiteenlopende definities. Dat is echter slechts het begin. Daarnaast is periodiek populatieonderzoek nodig vanuit verschillende perspectieven. Doelen moeten worden vastgelegd en opgevolgd door een onafhankelijke commissie.

5. Preventie, vroegdetectie en vroeginterventie vragen blijvende en verruimde aandacht

De tweede beleidslijn die het expertisecentrum naar voren schuift is preventie, vroegdetectie en -interventie. Op dit vlak zijn de voorbije jaren in het Vlaamse beleid al goede zaken gebeurd. Zeer sterk, en de moeite om verder op in te zetten en te bouwen, zijn met name de Kindreflex, de chatbox van de vertrouwenscentra nupraatikerover.be, en de algemene hulplijn 1712. Er zitten alvast goede aanzetten daartoe in het actieplan Zorgen voor Morgen van minister Wouter Beke, zoals de verbreding van de Kindreflex naar andere sectoren dan de geestelijke gezondheidszorg. Dat betekent niet dat er geen uitdagingen meer zijn. Zo vragen de Huizen van het Kind, kinderopvang, buitenschoolse kinderopvang en onderwijs om meer handvatten om met deze onzekere problematiek om te gaan.

6. Zet in op aanpak van specifieke contexten en vormen van kindermishandeling

Volgende actielijn is een zeer gerichte aanpak van specifieke problemen als echtscheidingssituaties, kinderen op de vlucht, partnergeweld of kinderen die opgroeien bij veroordeelde zorgfiguren.

7. Versterk de mogelijkheden van vertrouwenscentra en jeugdhulp

Vierde lijn betreft de mogelijkheden van de jeugdhulpverlening. Een cruciale schakel daarin is de werking van het VK, waarin blijvende investering nodig is. Men kan zich niet permitteren hen onder de huidige druk laten. Zij richten zich op veiligheid en kansen, en werken hulpverlenend, laagdrempelig, aanklampend en beschermend als het moet. Zij kunnen immers direct via de procedure maatschappelijke noodzaak jeugdbescherming aanvragen via het parket. Dergelijke dossiers hebben een aantal van 10 procent, de rest blijft binnen de vrijwillige hulpverlening, wat overigens niet hetzelfde is als vrijblijvend. Van die 10 procent komt de helft van

het parket zelf. De spreker acht het van groot belang dat de sector in, en met de omgeving en brede samenleving aan de slag is. De vertrouwenscentra zijn een gerespecteerd merk bij twijfels in complexe situaties, en zijn toegankelijk voor iedereen.

Tegelijk moet ook de hele jeugdhulp versterkt worden in de omgang met verontrustende situaties en kindermishandeling. Hij pleit voor een kindgerichte aanpak, ook al moeten tegelijk alle perspectieven correct in beeld gebracht worden. Ook op dit vlak zitten goede elementen in het genoemde actieplan Zorgen voor Morgen, zoals 1Gezin1Plan, het mobiele aanbod gericht op het creëren van veiligheid bij dreigende uithuisplaatsing, en crisisjeugdhulpverlening. Het blijft wel nodig om de focus op het kinderperspectief voldoende duidelijk te houden, in het licht van de hulpverleningsmoeieheid bij de betrokken gezinnen. Als laatste punt in dit verband vermeldt hij de hulpverlening binnen een ketenaanpak.

8. Samenwerking met Justitie en politie is hard nodig

De laatste jaren is terecht grondig geïnvesteerd in samenwerking met Justitie en politie. Dat was nodig omdat veel situaties tussen vrijwillige en gedwongen kaders vallen. Als de hulpverlening werkt met strafbare feiten, is afstemming aangewezen. De versterking van de ketenaanpak van intrafamiliaal geweld is een goede beweging. Daarbinnen moet de hulpverlenende poot wel voldoende sterk blijven. In dit verband vermeldt de spreker ook de family justice centers en het Protocol van Moed. Verder waardeert hij ook de ontwikkeling van de zorgcentra na seksueel geweld, die ook voor minderjarige slachtoffers een goede evolutie zijn. De afstemming met de vertrouwenscentra is een uitdaging. De spreker betreurt dat het Vlaams Forum Kindermishandeling stilgevallen is, hoewel een goed werkend platform waarin de verschillende actoren zowel het beleid voedden als vertaalden in de praktijk. Hij roept op om het opnieuw op gang te brengen.

9. Elk kind in Vlaanderen moet kansen krijgen op veilige en kansrijke ontwikkeling

Laatste aanbeveling is een pleidooi voor een omvattende aanpak, die rekening houdt met de complexiteit van kindermishandeling, van preventie tot interventie. Het VECK wil mensen en organisaties samenbrengen om de aanpak van kindermishandeling te verbeteren. Het komt erop aan geen enkel kind achter te laten, wat thans nochtans gebeurt. Soms wordt te weinig gedaan, stelt de spreker, ook al is hij zich bewust van de complexiteit der perspectieven. Hij herhaalt dat kindermishandeling de kern vormt van verschillende maatschappelijke problemen en dat inzet op de aanpak ervan in ieders belang is. Dat vereist een ambitieus, omvattend en doeltreffend actieplan, en een daaruit afgeleid programma waarvan de uitvoering kan worden opgevolgd.

IV. Uiteenzetting door Ine Van Wymersch, procureur des Konings, en Wendy Vanvelthoven, substituut-procureur-generaal

Wendy Vanvelthoven verklaart dat ook het openbaar ministerie een belangrijke rol te spelen heeft in de aanpak van kindermisbruik en -mishandeling. Het is vooral bekend als de vervolgende instantie die het strafonderzoek voert. Daarnaast heeft het echter ook een taak in de jeugdbescherming, meer bepaald de opvolging van slachtoffers en kinderen in verontrustende situaties.

Zij bevestigt dat het niet langer bestaande Vlaams Forum Kindermishandeling, dat was opgericht op grond van een samenwerkingsakkoord tussen Vlaanderen en de federale overheid, een nuttig instrument was. Het is een goed idee om er opnieuw,

of over iets soortgelijks, te kunnen beschikken om deze discussie voort te zetten. De arrondissementele raden komen nog vaak samen, maar het voorzittersoverleg en het Vlaams Forum lopen niet meer, wat ze een gemis noemt. Ook het protocol kindermishandeling dat is afgesloten door Binnenlandse Zaken, Justitie en Welzijn is zeer nuttig geweest, maar aan herziening en evaluatie toe. De spreker sluit zich aan bij de oproep voor een Vlaams initiatief tot actualisering.

Daarop geeft ze een korte beschrijving van het strafonderzoek naar zedenfeiten. Om te beginnen moet het openbaar ministerie kennis krijgen van de feiten, wat kan gebeuren door melding door het slachtoffer, een vertrouwenspersoon of hulpverlener. Omdat die stap moeilijk is voor het slachtoffer, is daar vaak al een hele fase aan voorafgegaan. Zij denkt dat meer kennis nodig is bij hulpverleners en slachtoffers over de voor- en nadelen van aangifte bij het parket.

Ingeval van een klacht wordt met het oog op de bewijsvoering gekeken of er objectieve sporen zijn. Daartoe werd de set seksuele agressie ontwikkeld. Daarvoor is de toestemming van de onderzoeksrechter nodig, al wordt wel rekening gehouden met de vraag of de mening van het minderjarige slachtoffer. De afname zal geen resultaat opleveren of zelfs helemaal geen nut hebben als zij lang na de feiten gebeurt. Het is zinvol dat de hulpverlening documentatie verzamelt van eerdere medische vaststellingen en foto's maakt, die naderhand in het strafonderzoek kunnen worden gebruikt.

Nadien moet het slachtoffer verhoord worden, een moeilijke en emotionele stap, waarvoor een heel kader is uitgewerkt met audiovisuele verhoorteams en -kamers. De geloofwaardigheid van het verhaal beoordelen is echter des te moeilijker naarmate het slachtoffer het vaker heeft verteld aan anderen en beïnvloed is door de reacties daarop. Een geloofwaardigheidsonderzoek door een psycholoog is een mogelijkheid, al is die moeilijk uit te leggen aan het slachtoffer.

Vervolgens worden getuigen gezocht. Rechtstreekse zijn er zeer weinig, ofwel wensen ze geen verklaring af te leggen. Daarop wordt gekeken naar personen aan wie het slachtoffer zijn verhaal reeds gedaan heeft, en naar personen uit de omgeving. Met al die informatie wordt daarop de verdachte verhoord. Sommigen bekennen de feiten onmiddellijk of vrij snel, of althans de materialiteit ervan, maar menen verder dat ze gebeurd zijn op vraag van het slachtoffer. Anderen bekennen ze niet. Zedenfeiten zijn nu eenmaal moeilijker toe te geven dan slagen en verwondingen. Een wettelijke mogelijkheid in dat geval is de leugendetector test. De substituut verwacht dat, nu er een wettelijk regeling voor bestaat, zedenfeiten hoog in de lijst zullen staan van zaken waarvoor die onderzoeken gebruikt worden, gezien het belang van de waarheidsvinding. Verder kunnen deskundigen aangesteld worden en kan een persoonlijkheidsonderzoek plaatsvinden.

Op basis van dat geheel moet de parketmagistraat of de rechter ten gronde beoordelen of er voldoende elementen zijn voor de innerlijke overtuiging dat de feiten gebeurd zijn. Het is niet omdat een klacht geseponneerd wordt door een parket of dat iemand vrijgesproken wordt, dat men het verhaal niet heeft geloofd, onderstreept ze, of dat er geen onderzoek is gebeurd. Het openbaar ministerie put alle mogelijke middelen uit, verzekert ze. In een aantal gevallen is dat echter onvoldoende, omdat nog weinig uiterlijke sporen van de mishandeling vast te stellen zijn en dat er heel weinig getuigen zijn.

Bij seponering en vrijspraak eindigt het verhaal voor de verdachten maar niet voor de slachtoffers. Justitie heeft immers ook nog een taak ten aanzien van hen. Een kind dat een verhaal brengt van misbruik, bevindt zich in een zeer verontrustende situatie, zelfs als de feiten niet gebeurd zijn. Hulpverlening is aangewezen, en zij treedt het pleidooi van het VK voor snelle toegankelijkheid daarvan bij. De spreker

attendeert ten besluit op een andere belangrijke partner die nog niet aan het woord was: de politiediensten.

Ine Van Wymersch vult aan dat de objectivering van psychologisch geweld nog complexer is. Net omdat dergelijke bewijsvoering nog moeilijker is, acht Justitie de band met de hulpverlening zo belangrijk, ook voor de politie trouwens. Meer en meer lokale politiezones investeren trouwens in gespecialiseerde terreinmedewerkers en jeugdinspecteurs, om hun blik te verruimen en eventueel door te verwijzen naar de hulpverlening.

Als jeugdmagistraat kent zij de problematiek van de wachtlijsten, die niet alleen bestaat in de vrijwillige maar ook in de gedwongen hulpverlening. Niets is zo frustrerend als de herhaling van politietussenkomsten te zien in een escalerende situatie zonder dat men structureel iets kan doen. Vaak komt men pas bij politie en parket uit als het kalf zo goed als verdronken is en plaatsing als enige mogelijkheid overblijft, terwijl men al veel vroeger andere oplossingen had kunnen vinden, samen met de hulpverlening. De procureur breekt een lans voor investeringen daarin, om te voorkomen dat problemen escaleren in gewelddadige situaties.

Daarnaast bepleit ze investeringen in daderhulp. Zij is ervan overtuigd dat men met hun aanpak slachtoffers indirect helpt. Het komt erop aan de problemen bij de wortel te vatten. Ook daar wordt zij evenwel geconfronteerd met wachtlijsten, zelfs als ze een straf vordert op voorwaarde van therapie voor daders van manifeste geweldfeiten. Hoewel dat niet populair zal zijn, moet men ook bedenken dat men slachtoffers helpt door daderhulp.

Verder heeft ze in de coronatijd vastgesteld dat misbruikdetectie extra moeilijk is geworden, wat haar heeft gedwongen de communicatielijnen met politie en hulpverlening te verkorten. Het is belangrijk geweest dat Justitie en hulpverlening hun resterende aanbod, telefoonnummers en permanenties hebben uitgewisseld. Ze heeft daar zelf het initiatief toe genomen. Op die manier kon ze politiediensten die op verontrustende situaties botsen, correct informeren zodat die weer juist konden doorverwijzen.

Daarnaast heeft Justitie er samen met het VECK, de VK's en Child Focus een tv-spot op de VRT bewerkstelligd om aan jongeren te zeggen dat men er nog was voor hen. Een aantal politiezones hebben de gezinnen die bekend waren voor intrafamiliaal geweld, regelmatig actief opgezocht. Zelf heeft ze aan die van haar arrondissement en aan de jeugdrechters een lijst van kwetsbare gezinnen gevraagd, om daar gericht de capaciteit op in te zetten.

Dergelijk gericht, aanklappend werk is ook na corona nodig. De lijnen tussen Justitie, politie en hulpverlening moeten zeer kort zijn. Daarom vraagt ook Justitie om structureel overleg. Meer en meer magistraten in opleiding volgen een deel van hun stage bij een vertrouwenscentrum, CLB of justitiehuis. De procureur stelt ook voor nog meer aandacht te besteden aan de concrete werking van politie en justitie in de opleiding van hulpverleners. De onwetendheid over elkaars wereld is nog te groot en leidt tot onwenselijk wantrouwen. Wederzijds vertrouwen mag niet afhankelijk zijn van persoonlijke contacten. Men moet voldoende kennis over elkaars werking inbouwen in de opleiding van beide pijlers, om vertrouwen te bewerkstelligen. Alleen dan kunnen mogelijkheden als meldingsrecht en casusoverleg ten volle benut worden.

Tot slot verzekert ze dat de slachtofferreflex van magistraten enorm toegenomen is de laatste jaren. Dat blijkt ook uit het opleidingsaanbod. Ook op dat punt is echter nog verbetering mogelijk, zoals voldoende tijd kunnen besteden aan het verhaal van het slachtoffer, en het niet afhaspelen omdat de rol overvol is.

V. Bespreking

1. Uiteenzetting door Freya Saeys

Freya Saeys vond de documentaireserie aangrijpend. Die toonde aan dat er nog heel wat problemen zijn bij zowel preventie, detectie als doorverwijzing en behandeling. Ook zichzelf merkt in haar praktijk als huisarts schaamte en angst bij vooral kleine kinderen om over het onderwerp te praten. Het is belangrijk dat leerkrachten of hulpverleners actief bevragen en daar tijd voor nemen.

Verder treedt zij bij dat de hulpverlening een kluwen is waarin men niet altijd direct ziet waar men terecht kan, en dat het wenselijk is om de werking van de verschillende actoren beter te leren kennen tijdens de diverse opleidingen. Anders heeft men geen voeling met die problematiek. Er ontbreekt bij artsen ook kennis en duidelijkheid over de verhouding tussen beroepsgeheim en melding. Zij weet niet in welke mate de detectie aan bod komt in de lerarenopleidingen. Hebben de sprekers daar zicht op?

De Kindreflex is een goede zaak. Het moet meer in ieders mentaliteit komen om zich proactief op te stellen op dit vlak. Dergelijke bevraging moet een routine worden. Men moet dan natuurlijk ook over de vaardigheden beschikken om daar op een degelijke manier op te reageren.

Hoe ziet men de extra preventiecampagnes waarvoor gepleit wordt, afgezien van de telefoonnummers die al gepromoot worden?

Dat ouders veel rechten hebben, vindt ze goed, maar ze heeft wel al vragen gehad bij sommige situaties die haar een bedreiging voor de veiligheid van de kinderen toeschijnen, maar waarin toch niet beslist werd om ze uit huis te plaatsen. Wat vinden de sprekers? Moeten kinderen sneller uit dergelijke gezinnen gehaald worden? Verder vraagt ze nadere toelichting bij de family justice centers.

Iedereen beaamt dat de wachtlijsten een probleem vormen. Voorts wijst ze op het probleem van ouders die veroordeeld zijn voor intrafamiliaal geweld, zelfs met de dood tot gevolg, maar opnieuw kinderen krijgen, waarbij er onvoldoende opvolging is in weerwil van de verhoogde kans op recidive. Is er wel voldoende (lange) opvolging? Hoe staat men tegenover een verbod om nog kinderen te krijgen?

2. Uiteenzetting door Lorin Parys

Lorin Parys wil weten hoe het komt dat het aantal meldingen van kindermishandeling blijft stijgen. Zijn er werkelijk meer gevallen of worden ze beter gedetecteerd? Wat is het aandeel van beide verklaringen? Kunnen de pleitbezorgers van het Vlaams Forum aantonen waarom dat overlegorgaan, dat de vorige minister van Welzijn nog overbodig noemde, wel degelijk nodig is? Waarom vormen de centrale stuurgroep, de werkgroep integriteit, het platform welzijn-justitie en de expertisenetwerken geen goede alternatieven?

Zijn fractie vraagt al vijf jaar naar populatieonderzoek bij jongeren, niet alleen om een beter zicht te krijgen op hun evolutie maar ook om het beleidseffect op te volgen. Hij is tevreden met de steun daarvoor maar stelt vast dat er op het terrein nog maar weinig gerealiseerd is.

Waarom bereikt 1712 vooral meisjes en vrouwen? Zijn er minder mannelijke slachtoffers? Of is het taboe groter en hun aangiftebereidheid kleiner?

Verder maakt hij zich zorgen over de handelingsverlegenheid bij hulpverleners. Het is weliswaar goed dat men focust op de context en dat een kind zo lang mogelijk thuis blijft, met de nodige ondersteuning. Er zijn echter ogenblikken waarop dat niet langer veilig kan. Wacht men in het algemeen niet te lang om dat vast te stellen? Laat men ouders niet te lang kiezen voor vrijwillige hulpverlening door in ruil niet naar het parket te stappen? Focust men niet te weinig op het perspectief van het kind en te veel op kansen voor de ouders?

Zijn fractie gelooft in dadertherapie om nieuwe feiten te voorkomen. Hij stelt echter vast dat de contextbegeleiding van ouders van wie het kind uit huis is geplaatst, en dat niet noodzakelijk op grond van strafrechtelijke feiten maar mogelijk omdat ze opvoedkundig tekortschieten, achterop hinkt. Of ze zich laten bijstaan om de thuissituatie te verbeteren, wordt aan de vrijwilligheid overgelaten. Daardoor wordt een mogelijke hereniging nog moeilijker. Wat denken de sprekers?

Wat zijn hun suggesties om beter op zoek te gaan naar kinderen die hulp nodig hebben maar vandaag nog niet bereikt worden?

3. Uiteenzetting door Lise Vandecasteele

Lise Vandecasteele heeft veel respect voor de reportage en de manier waarop het onderwerp bespreekbaar is gemaakt. Zij hoopt dat stappen vooruit worden gezet in de aanpak van kindermishandeling, want dat is nodig. De cijfers zijn bekend, maar blijven confronterend. Elke in preventie en snelle aanpak geïnvesteerde euro brengt geld op, en de winst is nog groter als men de gevolgen voor de ontwikkeling meerekent, nog afgezien van het uitgespaarde leed. Het is verontrustend dat het beleid daar niet in slaagt.

Zij treedt het belang van preventie bij en heeft begrepen dat het Nederlandse voorbeeld terecht niet alleen gericht is op de omgeving maar ook op de kinderen en de ouders zelf. Die moeten inderdaad de hand gereikt worden. Huisartsen en hulpverleners kunnen een nog grotere rol spelen in vroegdetectie en het aanreiken van hulp. Welke instantie kan volgens de sprekers het meest bijdragen aan betere preventie, en in welke vorm?

De wachtlijsten vormen een groot probleem want de samenleving herhaalt daarmee het onrecht van de mishandeling zelf. Bovendien worden ze voor een werkveld een reden om niet aan de slag te gaan met kindermishandeling. CLB's krijgen te horen dat ze het maar zelf moeten doen. Hoe kan dat aangepakt worden? Kan het onderbrengen van de versnipperde hulpverlening in één schema bijdragen? Of ziet men dat niet als een probleem?

Wat het betrekken van de slachtoffers betreft, stelt het lid vast dat de stem van de kinderen zelf weinig gehoord wordt. Anders dan in Nederland bestaat in Vlaanderen niet een dergelijke vereniging. Is dat een probleem volgens de sprekers?

4. Uiteenzetting door Katrien Schryvers

Katrien Schryvers apprecieert niet alleen de documentaire reeks maar ook de moedige getuigenis van de maker. Het is de taak van de commissieleden om de bijdragen te vertalen in beleid, want elk geval van mishandeling is er een te veel.

Zij vond het frappant dat Hilde Van Mieghem pas op haar elfde voor het eerst hulp aangeboden kreeg door een arts. Dat betekent dat alle andere instanties voor hem nooit hebben doorgevraagd. Dat is volgens het lid vaak en nog altijd het probleem. Men ziet dingen, maar durft op zijn eentje niet te handelen. Hoe kan men ervoor zorgen dat alles bij elkaar wordt gelegd, opdat een knipperlicht gaat branden? De Kindreflex probeert dat te verhelpen maar de gefragmenteerde informatie blijft een

moeilijkheid. Er is gewezen op het belang van de opleidingen, zodat bijvoorbeeld opvangpersoneel een vraag durft te stellen aan ouders. Het moet dan wel in heel veel opleidingen zitten, bedenkt het lid. Eigenlijk moet de hele maatschappij zich die vragen stellen als zij zorgzaam wil zijn. Vaak vindt men zichzelf evenwel onbevoegd of te weinig deskundig, of is men bang voor een onterechte aangifte. Het lid roept de vraag op hoe de samenleving daarmee moet omgaan.

Herinnert zij zich goed dat het Vlaams Forum is stopgezet omdat er partners waren die niet meer (vrijwillig) deelnamen? Zo neen, waarom dan wel?

Waar stopt de vrijwilligheid en waar begint de dwang? Als men een hulpverleningsdossier achteraf bekijkt, is dat gemakkelijker te bepalen dan wanneer het nog loopt. Vrijwilligheid creëert vertrouwen maar anderzijds mag men een kind niet in een onveilige situatie laten. Denken de sprekers dat dit momenteel goed is afgebakend? Welke verbetering is er op dat vlak mogelijk?

Verder treedt zij bij dat Justitie, politie en hulpverlening meer van elkaar moeten afweten en beter afstemmen. Doelt men met dezelfde grenzen waarop Justitie, politie en hulpverlening botsen, op die van het aanbod, of zijn er nog andere? Kan de regelgeving verbeterd worden om meer mogelijkheden te bieden?

Welke mogelijkheden ziet Hilde Van Mieghem nog op het vlak van preventie, afgezien van de bekendmaking van de meldpunten? Hoe kan men de hele maatschappij alerter maken voor dit thema?

5. Uiteenzetting door Koen Daniëls

Koen Daniëls wil weten hoe de genoemde percentages zich tot elkaar verhouden. Voor een daarvan telt men de gevallen met minstens vier ACE's, terwijl sommige daarvan op zich al een voldoende indicatie zijn voor kindermishandeling. Komt men daarmee aan 54 procent?

Ligt de late detectie en de opbouw van toxische stress niet aan de grote loyaliteit van kinderen ten opzichte van hun geweldplegers? Leraren die hen daarvan trachten los te weken, stellen vast dat ze geen bijkomende miserie willen. Ze willen immers juist dat het minder erg wordt.

Verder wijst hij erop dat onderzoeken die gebaseerd zijn op zelfreportage door jongeren, zoals dat van de UCLL, ertoe leiden dat opvoedkundige begrenzingsgerapporteerd worden als opsluiting, omdat men niet mag uitgaan of omdat ouders zich zorgen maken over bepaalde vrienden. Wie moet dergelijke zaken verhelderen? Vanaf wanneer is men over de grens van de kindermishandeling? Dat is een moeilijke vraag. Wie van de vele spelers rond de school, waarvan vroege detectie en melding verwacht wordt, moet dat waarmaken? Hoe zien de sprekers dat?

Kan het punt waarop stress toxisch wordt, geobjectiveerd worden door kinder- en jeugdpsychiaters? Welke elementen vindt het openbaar ministerie uit ervaring zwaarwichtig genoeg om de balans te doen doorslaan?

6. Uiteenzetting door Suzy Wouters

Suzy Wouters vindt het jammer dat een initiatief als het Vlaams Forum stilgevallen is. Hoe komt dat? Aan welk ander instrument denkt men als alternatief? Tot slot vindt ze dat het wegwerken van de wachtlijsten een prioriteit moet vormen, want zij zorgen ervoor dat de betrokken kinderen zich een tweede keer in de steek gelaten voelen.

7. Uiteenzetting door Freya Van den Bossche

Freya Van den Bossche wijst erop dat taken die van iedereen zijn, zoals het opsporen van kindermishandeling, al snel die van niemand worden. De verantwoordelijkheid is immers verspreid en niet altijd concreet. De groep van mensen die signalen kan opvangen, moet die kunnen herkennen, weten dat ze mee verantwoordelijkheid dragen voor de zorg om een kind in nood, de juiste instrumenten aangereikt krijgen en ze kunnen gebruiken. Dat is een belangrijk aandachtspunt.

Daarnaast zijn er de slachtoffers. Het is belangrijk dat zij een keer horen dat het niet normaal is wat ze elke dag meemaken. Voor het kind zelf is dat moeilijk in te schatten. Dat kan het verschil maken, en daardoor wordt het probleem een gedeelde zorg. Het kind blijft immers minstens nog enige tijd in de potentieel onveilige situatie. Het komt erop aan dat men een perspectief biedt, maar wel eerlijk communiceert en niet beweert dat alles vanaf morgen anders zal zijn.

Ook zij wijst op de loyaliteit ten opzichte van ouders die niet alleen mishandelen maar in veel gevallen tevens zorg dragen en als liefhebbend worden ervaren. Voor die verwarring moet plaats gemaakt worden. Zij mogen hun ouders graag zien en het tegelijk niet oké vinden wat die met hen doen. Het lid denkt dat in dergelijke omstandigheden kinderen sneller durven te spreken, omdat ze ook niet altijd de wens hebben om weggehaald te worden bij hun ouders, ook al zijn er zeker gevallen waarin ze in veiligheid moeten worden gebracht. Die ambiguïteit mag men niet vergeten.

Ook daders kunnen zelf hulp zoeken, zoals blijkt uit het succes van Stop it Now!, de hulplijn voor mensen met pedofiele gevoelens. Dergelijke mensen, die beseffen dat ze zichzelf niet altijd onder controle hebben maar gewetensvol zijn, moet men een veilige omgeving bieden om te spreken. Het is belangrijk dat ouders in de preventiecommunicatie te weten komen waar ze hulp kunnen zoeken zonder meteen bestraft te worden. Dat zal toelaten dat meer daders die stap zetten. Soms moet men ingrijpen, maar in de overgrote meerderheid van de gevallen kan men volgens haar een traject lopen waarin de dingen weer beter worden.

Daarbij vormen de wachtlijsten natuurlijk een groot probleem, en zij is het eens met de pleidooien om de capaciteitsproblemen uit de wereld te helpen. Volgens haar is dat op het niveau van de VK's goed mogelijk zonder buitensporige budgetten. Zij vreest echter dat men vervolgens in de immense wachttijden op het volgende niveau, dat van de hulpverlening, terechtkomt. Zonder een immense injectie van middelen blijft men met dat probleem zitten. Hoe haalbaar is het dat die middelen erbij komen? Of moet men veeleer denken aan de uitbreiding van het netwerk van VK's in de richting van outreachende hulpverlening?

Zijn er manieren om de toxiciteit van situaties te beperken terwijl men samen met de betrokkenen zoekt naar een oplossing?

Zijn er al denksporen in welke richting het protocol moet worden herzien? Bestaat er een inventaris van probleempunten?

Een van de bezorgdheden over het justitiële deel van de aanpak, is dat slachtoffers die de moed hadden een klacht in te dienen, vaak het gevoel hebben niet geloofd te worden. Jongeren begrijpen niet dat aan hun geloofwaardigheid wordt getwijfeld nadat ze die stap hebben durven zetten, vaak na een lange therapie. Het lid suggereert dat misschien te weinig nadruk wordt gelegd op de bijzonder kleine kans dat oude mishandeling, die niet eenvoudig te bewijzen valt, leidt tot vervolging. Zij beseft dat het parket bewijs nodig heeft, maar als men vooraf weet dat het fysiek niet meer te vergaren is, moet het parket misschien van tevoren eerlijker

communiceren over de kansen, om vrijwel zekere teleurstelling te voorkomen. Hoe kan daar zorgvuldiger mee omgegaan worden?

Verder treedt ze de terechte oproep tot onmiddellijke toegang tot daderhulp bij. Men mag niet vergeten dat zij vaak ook slachtoffers waren. Haar fractie steunt ook de vraag om een totaalplan dat opgevolgd kan worden.

8. Uiteenzetting door Celia Groothedde

Celia Groothedde hoopt dat deze hoorzitting tot een debat ten gronde leidt in de plaats van de eerdere steekvlampolitiek over dit thema. Omdat persoonlijke pijn negeren gewoonlijk dubbel zoveel kost aan de maatschappij, wordt terecht de nadruk gelegd op preventie. Specialisten pleiten voor een recurrente aanpak, zoals die ten aanzien van mensen met pedofiele gevoelens. Onderschrijven de sprekers dat? Of zien zij de organisatie van de preventie anders?

Weten vertrouwenspersonen met een signaalfunctie, zoals leerkrachten of personeel in de buitenschoolse opvang en andere secundaire hulpverleners, waar ze terecht kunnen? Die vraag geldt ook voor de slachtoffers zelf. De veelheid aan initiatieven en organisaties is immers erg groot. Het is belangrijk dat er één toegangspoort is. Wat waren de voor- en nadelen van het Forum? Kan het VECK de coördinerende rol opnemen als overlegplatform en de initiatieven stroomlijnen? Kan het onderzoeken hoe de hulpverlening meer slachtoffer- en dadergericht kan functioneren?

De opmerking van de VK's al blij te zijn dat er enige vorm van hulpverlening is, wijst op een schrijnende toestand, want het was de bedoeling van dat gespecialiseerde centrum om de multidisciplinaire aanpak in de praktijk te brengen. Hoe kan men ervoor zorgen dat het zijn functie kan vervullen? Organisatorisch, financieel of anderszins?

Heeft men er zicht op hoeveel gezinnen van de radar verdwijnen door de wachtlijsten in de hulpverlening?

Daders aanpakken is slachtoffers helpen, maar vereist de creatie van mogelijkheden die niet meteen naar bestraffing grijpen. De laatsten willen dat het misbruik stopt, maar even belangrijk voor hen is de erkenning van wat er gebeurt en de toegeving van hun fout door de daders. Op dit moment is het echter zo dat wie ontkent, alle straf kan vermijden, maar daarmee ook alle hulpverlening. Een dader die zijn fout erkent en daaraan wil werken, wordt wel gestraft. Geeft men daarmee juist geen incentive aan daders om niet te doen wat slachtoffers willen? Hoe gaan de sprekers om met dat evenwicht?

Vervolgens gaat ze in op intrafamiliaal geweld. Een vrouw signaleerde het lid dat haar bij haar aangifte bij de politie geen goed onthaal te beurt viel. Ze voelde zich na haar verklaring nog schuldiger dan tevoren. Bovendien bleek weken later dat de politie contact had opgenomen met de school om te informeren of er wel goed voor de kinderen werd gezorgd. Het slachtoffer raadt vrouwen die te maken hebben met intrafamiliaal geweld, aan dat niet te melden omdat hun ouderschap in vraag dreigt te worden gesteld. Op welke manier kan men een dergelijk pervers effect van de Kindreflex vermijden?

Nederlands onderzoek leert dat de invoering van iets soortgelijks als de Kindreflex een vermenigvuldiging van het aantal aangiftes van kindermishandeling tot gevolg heeft. Celia Groothedde heeft vragen bij de overtuiging van minister Wouter Beke dat die maatregel een instrument kan zijn bij het wegwerken van de wachtlijsten. Zal niet juist een grotere investering nodig zijn?

Ooit had België op dit vlak een voortrekkersrol, namelijk toen de VK's zijn opgericht. Het is pijnlijk dat België die positie kwijtgeraakt is. Blijkbaar beschikt men niet eens over voldoende gegevens over de huidige situatie, noch over het effect van de hulpverlening. De kwantificering ontbreekt, waardoor het goede werk mogelijk onzichtbaar blijft. In andere landen doet men dat wel. Nederland voert om de vijf jaar een onderzoek ten gronde over de stand van zaken in de kindermishandeling en haar aanpak, door verschillende universitaire centra samen. Is het zinvol om dat ook in België te doen? Op welke manier?

De vraag naar de invoering van sterkere dwang is terecht, maar prenataal ingrijpen tornt aan veel rechten, met name die van zwangere vrouwen en het zelfbeschikingsrecht van vrouwen over hun lichaam, en een hele daarmee samenhangende cascade van vrouwen-, mensen- en patiëntenrechten. Hoe zien de sprekers dat? Moet het mogelijk gemaakt worden om vrouwen prenataal onder curatele van de hulpverlening te stellen, en bijvoorbeeld gedwongen laten afkicken? Het lid waarschuwt voor escalatie. In de VS hebben inmiddels 44 staten wetgeving op dat gebied. Zwangere vrouwen die ooit een joint rookten maar al jaren een onberispelijk leven leiden, krijgen te horen dat hun kind in 'foster care' zal worden opgenomen.

Tijdens de lockdown is er terecht grote bezorgdheid over kindermishandeling. Er zijn echter specialisten die menen dat die meldingen niet op dezelfde manier als anders behandeld moeten worden vanwege de zwaardere stress waaraan ouders blootstaan. Wat is volgens de sprekers de goede manier om met de stijging om te gaan? Moet men enige mildheid aan de dag leggen? Waar ligt de grens? Is er een wezenlijk verschil met de situatie buiten corona?

9. Antwoord van Hilde Van Mieghem

Hilde Van Mieghem vindt het belangrijkste signaal het verbieden van de pedagogische tik. Ze kan er met haar verstand niet bij dat men nog altijd kinderen mag slaan in België. Waar men het idee vandaan haalt dat zulks pedagogisch verantwoord is, blijft haar onduidelijk. Pedagogisch is bijvoorbeeld: uitleggen waarom iets niet mag of aandacht hebben. Zeer belangrijk is verder dat op scholen ervaringsdeskundigen komen spreken, op een manier die kinderen kunnen begrijpen, over het feit dat ouders fouten kunnen maken. Ook vanuit het onderwijs zelf kan dat verteld worden.

Ze is absoluut voor de vrijwaring van het recht op kinderen krijgen en tegen een verbod. Uiteraard moeten er dingen gebeuren ingeval van grote problemen maar men mag niet vergeten dat 98 procent van de plegers zelf slachtoffer was. De basis voor de voortzetting van de mishandeling is al gelegd. Men moet meer op hulpverlening en begeleiding inzetten. Anderzijds is er een kleine groep van onverbeterlijke narcisten en huis-, tuin- en keukenpsychopaten. Zij hebben als kind een zodanige angst meegemaakt dat ze elk gevoel hebben afgeblokt en het kind in zichzelf vermoord. Deze uitzonderlijke categorieën vormen groot onderdeel van het vervolg op 'Als je eens wist', waaraan de spreker werkt.

De stijgende cijfers hebben te maken met de grotere bekendheid van de meldpunten maar ook met een meer gestresseerde maatschappij. Als men tijdens de lockdown 12 procent van de kinderen niet kan bereiken, weet men dat daar het zogenaamde 'dark number' zit. Toch wordt daar niet op ingezet.

Peter Adriaenssens onderstreepte tegenover haar dat plegers de hand gereikt moet worden, waarbij hij pleit voor een overkoepelend begeleidingsorgaan. Hij vindt immers transparantie belangrijk in de veelheid van organisaties, hulplijnen en initiatieven.

Ze waarschuwt dat men de weerbaarheid en de veerkracht van kinderen niet mag onderschatten. Trauma is een onderdeel van het leven, dat begint met de geboorte. Het maakt ook groei mogelijk. Perfectie is niet te bereiken en dat zou ook niet verstandig zijn. Verwenerij door helikopterouders is ook een vorm van kindermishandeling. Zij is het eens met de inzet op wie vier ACE's heeft.

Niemand grijpt zo diep in op een mens als de ouders, stelt Peter Adriaenssens in de documentaire. Men mag de loyaliteit niet onderschatten. Er moet een manier gevonden worden die geen gevoel van disloyaliteit geeft bij het aanklaarten van de problematiek, en die het gezin als geheel betreft. Doel is voorbij schuld en boete te praten, zonder het stigma van dader en slachtoffer.

Wat kan men doen om de stress bij kinderen te verminderen in afwachting dat de wachtlijsten weg zijn en dat er in de wetgeving iets verandert? Politieke realisaties vergen immers tijd, beseft ze. Zelf heeft ze het plan opgevat een vzw op te richten om mindfulness en cultuur naar kinderen te brengen. Mindfulness is een meditatievorm die leert omgaan met emotie, en is goed voor iedereen. Het lijkt niet onmogelijk om daar op school meer op in te zetten tot het een vast onderdeel wordt van het onderwijs.

Van boeddhist en psychiater Edel Maex leerde ze dat het eropaan komt een (andere) taal te leren. Een gevallen kind dat door zijn moeder getroost wordt, leert wat pijn betekent. Als het nog een extra tik krijgt en wordt uitgescheiden, leert het alleen dat het onnozelen is. Die taal kan dans, theater of film zijn. Daarom wil de spreker met haar vzw nagaan hoe kinderen meer toegang tot cultuur kunnen krijgen. In haar geval heeft het bijwonen van een theatervoorstelling haar de weg getoond naar een plaats waar ze – gecodeerd – mocht spreken. Er zijn enorm veel mogelijkheden, die er achteraf voor zorgen dat kinderen iets meer op zichzelf kunnen terugvallen in zware situaties.

Het is belangrijk om zowel aan kinderen als aan ouders te zeggen dat ze erover kunnen praten zonder gevaar te lopen. Wat preventie betreft, suggereert ze, naast de genoemde sprekers in scholen, om per kwartaal een affichecampagne te houden, groot, duidelijk en toegankelijk, naast filmpjes op tv.

De inzet op vrijwillige hulpverlening houdt het gevaar in dat ouders ervoor kiezen om verdere last te vermijden. Kinderen die dan naar de hulplijn bellen, krijgen te horen dat men niets kan doen, precies omdat er al hulpverlening is. Een van de getuigen in de serie moest uiteindelijk tweemaal een zelfmoordpoging ondernemen om aandacht te krijgen. Psychiaters moesten vervolgens trucs inzetten om haar langer in een instelling te houden. Ook de overplaatsing van kinderen naar andere instellingen zonder enige uitleg, is een onderschat knelpunt. Men moet aan kinderen van alle leeftijden op elk moment kunnen uitleggen wat er te gebeuren staat. Het in het ongewisse laten, is misdadig. Kinderen met dergelijke ervaringen hebben immers verder reikende antennes dan de meeste andere.

Dat er in Vlaanderen en België zo weinig onderzoek gedaan wordt, is zonder meer een schande. Het klopt dat het in Nederland om de vijf jaar gebeurt.

Waarom heeft men van de tijdens de lockdown leegstaande theaters en musea geen gebruik gemaakt om kinderen te laten spelen, met respect voor de sociale afstand? Ook ouders, die al labiel zijn en plots de hele tijd met kinderen zitten, moet de hand gereikt worden. Men kan zich niet voorstellen wat daar de laatste maanden allemaal gebeurd is.

10. Antwoord van Inge Vanderstraete

Inge Vanderstraete begint met de vragen over preventie. Die moet gevoerd worden op verschillende manieren en langs verschillende kanalen tegelijk. Men moet zich daarbij realiseren dat persoonlijke ontwikkeling plaatsvindt in een samenleving die zorgzame relaties en sensitieve begrenzing biedt. Dat paradigma staat evenwel dwars op de voorhanden samenleving, waarin fouten en onkunde als iemands eigen schuld worden gezien, waarvoor men vervolgens gestraft wordt. In de plaats van ontwikkeling krijgt men dan polarisatie.

Het gewenste paradigma kan worden vertaald in herhaalde sensibiliseringscampagnes in de media, gericht op ouders en kinderen, die aansporen tot spreken. Daarnaast is ook voor het onderwijs een belangrijke rol weggelegd. Ze wijst erop dat kinderen pas leren als ze daartoe sociaal en emotioneel de ruimte hebben, terwijl leerkrachten vaak signaleren dat ze dat laatste niet als hun taak zien. Er moet worden nagedacht over manieren om van scholen en klassen veilige omgevingen te maken, waarin ook sociale en emotionele leerdoelen nagestreefd worden, en leerkrachten daarbij ondersteund worden. Het is belangrijk om in het onderwijs die verschuiving waar te maken.

Eveneens van belang is de verdere inzet van alle organisaties op vorming over signalen van kindermishandeling en over wat men kan doen binnen zijn rol en verantwoordelijkheid. Vaak is dat minder moeilijk dan het lijkt. Men moet daarbij ook duidelijk maken waar men, naargelang de organisatie, vervolgens terecht kan voor een volgende stap om de onrust te bespreken.

Onderzoek leert dat schadebeperking mogelijk is. De stabilisering kan pas beginnen op het moment dat iemand uit de (zorg)omgeving een gesprek aanknoopt. In die fase, die nog niet die van de verwerking is, worden zoveel mogelijk zorgzame relaties aangeboden die verder reiken dan degene die ze met hun ouders ervaren. Als voorbeelden geeft de spreker een scoutsleider, iemand van het CLB of een opvoeder, die belangstellend informeert naar hoe het gaat. Van dergelijke relaties is bekend dat ze later tot het zelfgevoel leiden dat men iets betekende voor iemand. Van belang is echter ook de sensitieve structurering, waarbij men iemand die de boel weer eens afbrak door gebrek aan zelfregulering, niet alleen naar time-out stuurt maar ook samen met hem zoekt naar een taal die beschrijft wat zich in iemand heeft afgespeeld, en naar herstelmogelijkheden, en dat telkens opnieuw. Dergelijke aanpak vereist continuïteit, wat wordt bemoeilijkt door de projectwerking in de hulpverlening. De spreker vraagt daar aandacht voor.

Ouderschap is complex, net als de ontwikkeling van kinderen. Het komt erop aan zorgvuldig met de ouders telkens opnieuw te bekijken wat het kind nodig heeft in afstemming, fysieke zorg, pedagogische zorg, emotionele ontwikkeling, wat ze daarin zelf kunnen opnemen en wat ze missen, en welk effect dat heeft op kinderen. Soms komt men in dergelijk respectvol debat tot de conclusie dat het op dat moment niet goed genoeg is, wat voor ouders een verschrikkelijke boodschap is. Er zijn er die hun kind afwijzen, maar de meesten willen het zo graag goed doen. Ze besluit dat deze gesprekken volharding en geduld vergen, maar dat men daarin ook soms moet durven zeggen dat het nodig is om een aantal zaken van de ouders over te nemen, omdat de kinderen anders in angst blijven leven.

Die beslissing kan men echter niet bij hen leggen. Vaak blijven ze dubbele boodschappen geven door te zeggen dat ze bij hun ouders willen blijven wonen, maar in hun ontwikkeling en gedrag tonen dat ze het niet volhouden. Op dat moment hebben ze vertalers nodig die voor hen in de bres springen, respectvol, gelaagd en gedoseerd, en met zo weinig mogelijk bruuske rupturen. De spreker vat samen dat wel degelijk over ouderschap moet worden nagedacht en dat men soms grenzen moet trekken, maar dat men vooral met alle betrokkenen moet blijven zoeken.

11. Antwoord van Tim Stroobants

Tim Stroobants merkt op dat de vele vragen tonen hoe moeilijk het is, hoeveel verschillende overwegingen er te maken zijn en hoeveel aspecten in de handelingskaders en opleidingen aan bod moeten komen. Tegelijk toont de bespreking hoe belangrijk het is om flexibel op maat van kind en gezin te werken, soms meer gedwongen maar vaak vanuit een zorgzame relatie. Vertrouwen is belangrijk. Hij heeft echter vastgesteld dat de laatste jaren veel aandacht gaat naar de beheercultuur van schaarste, bijna ten koste van het vertrouwen in de hulpverlenende organisaties. Hij pleit er daarom voor de reeds ingezette beweging waarin hulpverleners samen verantwoordelijkheid nemen voor een situatie, voort te zetten.

Anderzijds is gedeelde verantwoordelijkheid soms gedeelde onverantwoordelijkheid. Er is zowel geëngageerde hulpverlening als geëngageerde justitie nodig, met daadkracht. Soms moet een moeilijke boodschap gebracht worden. Bij de insteek van de hulpverlening moeten handvatten geboden worden maar ook voldoende explicitering, en onderzoek daarnaar. Bij de focus op wachtlijsten en capaciteitsbeleid, is te veel voorbijgegaan aan evaluatie, effectiviteitsonderzoek en verantwoording. Beide moeten nochtans hand in hand gaan, want wie zichzelf evalueert en verduidelijkt, verhoogt daarmee al de kwaliteit op zich en brengt het goede naar boven. Hij hoopt dat dergelijk onderzoek de komende jaren serieus wordt genomen.

De Kindreflex is een instrument dat mensen richtlijnen aanreikt maar ook meer dan dat. Het is een visie op de zorgzame samenleving, die ook een taal geeft aan wat moeilijk gaat en daarmee de handelingsverlegenheid overwint.

De versnippering van de hulp is een terechte zorg, maar houdt tegelijk een rijkdom in. In Vlaanderen bestaat veel om op voort te bouwen. Hoe meer toegangen, hoe beter. Wel kan de afstemming beter. Dat is een plicht van de hulpverlening. Die beweging is ingezet met 1Gezin1Plan, dat evenwel slechts een tussenfase is. Organisaties moeten teams vormen om samen hun aanbod te organiseren. De lessen daaruit moeten in de hele jeugdhulpverlening gebruikt worden.

In elk geval moet worden gezorgd voor voldoende geregistreerde hulp voor de meest complexe casussen, zodat organisaties als het VK, waarvan de werking thans onder druk staat, kunnen doen wat nodig is, over voldoende ruimte en tijd beschikken om kinderen op verhaal te laten komen, de regie op te nemen en de schade te beperken.

Hij hoedt zich voor een analyse van waar het fout liep met het Vlaams Forum, en verkiest de vraag hoe het komt dat de huidige platforms te weinig een antwoord bieden. Volgens hem is de moeilijkheid dat kinderen als thema ondergesneeuwd raken onder de veelheid aan problemen. Het gaat over de fundamentele afstemming tussen organisaties en perspectieven, terwijl een platform als welzijn-justitie casussen behandelt. In de werkgroep integriteit gaat het over pesten op school of seksueel geweld, maar te weinig over kindermishandeling. Ook het regeerakkoord biedt een aanknopingspunt om in te zetten op een meer geïntegreerde beleidsaanpak op het vlak van integriteit.

Het is goed dat al een aantal cijfers voorhanden zijn, zoals de genoemde percentages. Er zijn verschillende invalshoeken waarvan hij als eerste die van het scholierenonderzoek vermeldt, al gingen die vragen ook over geweld tussen scholieren of buiten het gezin. Andere zijn meer op de hulpverlening gericht. In meer fundamenteel onderzoek wordt de wetenschap aan zet gelaten. Daarnaast zijn er nog politie en Justitie. Al die elementen zijn belangrijk, maar men moet ze samengelegd krijgen. Verder treedt hij bij dat ook onderzoek naar wat werkt, cruciaal is.

Op de vraag of er thans meer kindermishandeling is, is geen eenduidig antwoord te geven omdat zoveel factoren invloed uitoefenen. Wel zeker is dat een samenspel van factoren maakt dat kindermishandeling plaatsvindt. Het is een complex vraagstuk, vat hij samen.

12. Antwoord van Wendy Vanvelthoven

Wendy Vanvelthoven antwoordt dat het Vlaams Forum als grote voordelen had dat alle partners erbij betrokken waren en dat het bottom-up gestructureerd was. Het overleg vond immers plaats per arrondissement in een Raad voor Kindermishandeling. Boven die lokale raden stond het voorzittersoverleg, waaraan probleempunten gerapporteerd konden worden. Bovenaan stond het Vlaams Forum zelf, op politiek niveau. Die aanpak heeft de probleempunten weten te detecteren en heeft ook een protocol opgeleverd.

Zij weet niet waarom het stopgezet is, wel dat er om de twee jaar een nieuwe voorzitter was. Bij een van die overdrachten tussen kabinetten is het misgelopen en niet opnieuw opgestart. Of de beslissing al dan niet principieel was, is niet duidelijk. Zij ziet niet welke van de vier genoemde instanties zijn rol zou kunnen overnemen. In de eerste twee is het Openbaar Ministerie niet vertegenwoordigd. In de derde, het Expertisecentrum, zit het Openbaar Ministerie zelf voor en nodigt het de gemeenschappen uit, maar anders dan in het Forum overweegt één partij. Andere suggesties blijven welkom, besluit ze voor dit punt.

Wat de mogelijke herziening van het protocol betreft, herinnert ze eraan dat het is uitgewerkt in de tijd van het Antwerpse Protocol van Moed, toen er nog geen juridische basis was voor gegevensdeling tussen Justitie en hulpverlening. Op dit moment zijn er casusoverleg, family justice centers en artikel 458ter. Die zouden alle in het protocol geïntegreerd kunnen worden.

Verder treedt ze bij dat het moeilijk en frustrerend is om dergelijke feiten bewezen te krijgen. Het blijft een taak om slachtoffers uit te leggen dat een geloofwaardigheidsonderzoek geen ongeloof impliceert maar een verschil tussen hun waarheid en de juridische. Het is belangrijk dat bij vrijspraak en seponering goed gecommuniceerd wordt. Daarvoor bestaan diensten slachtofferonthaal en dergelijke, maar misschien gebeurt dat nog te weinig. Zelf al wordt hun slachtofferschap niet erkend, is er wel het mogelijke neveneffect dat het geweld stopt voor andere slachtoffers dankzij de verhoogde aandacht. Duidelijke communicatie kan tot juiste verwachtingen over politie en Justitie leiden.

De Kindreflex houdt inderdaad in dat bij elke aangifte van intrafamiliaal geweld moet worden gekeken naar de kinderen en dat de politie daarover vragen moet stellen, dat een dossier moet worden geopend, en gekeken of voor de kinderen iets nodig is, gevolgd door een verder explorerend onderzoek. Ook hier is informatie belangrijk. Ouders weten vaak niet dat op dat moment het parket de kinderen niet kan plaatsen. Het kan immers de hulpverlening niet passeren op basis van dergelijke summiere aangifte.

Wat de handelingsverlegenheid van de hulpverlener betreft, kan zij zich voorstellen dat men probeert om de zaak zo lang mogelijk binnen de vrijwilligheid te houden. Bijna geen enkele ouder staat te springen om zijn kind te laten plaatsen. Vaak moet nog lang getracht worden hun veiligheid op een andere manier te garanderen. Wanneer uiteindelijk toch beslist wordt tot plaatsing, is er nog het plaatsen-tekort. Veel hulpverleners hebben een vertekend beeld van het parket en het zou zinvol zijn een zitting bij te wonen, ook al gaat die over gedwongen hulpverlening. Men zou dan zien dat er een gesprek plaatsvindt met de jeugdrechter, waarna in de meerderheid der gevallen de ouders zelf akkoord gaan met de plaatsing die loopt of verlengd moet worden. Er zijn weliswaar discussies over modaliteiten en

bezoek maar over de grond van de zaak is er een zekere vrijwillige samenwerking. Vaak is het niet zo negatief als afgespiegeld.

Ook bij de daderbegeleiding kan de inbreng van het parket belangrijk zijn. Als voorbeeld geeft ze de family justice centers, waarin handelingsplannen worden opgesteld. Het kind wordt in veiligheid gesteld, maar door de inbreng van het parket is er ook aandacht voor de dader. Als die niet bereid is tot vrijwillige behandeling, bekijkt het parket of het in het handelingsplan kan optreden, of er bij een bepaald feit voldoende aanwijzingen zijn om vervolging in te stellen en een probatiemaatregel op te leggen.

De vraag naar vroege detectie is terecht en een werkpunt voor iedereen. De meest schrijnende gevallen zijn degene die het langst onder de radar blijven. Het gaat om mensen die geleerd hebben hoe ze dat kunnen bereiken. Een van de technieken die daarbij gehanteerd worden, is voortdurend verhuizen, waardoor telkens het onderzoek van voren af aan moet herbeginnen. Dossiers worden immers niet altijd doorgegeven.

Het prenatale is een ethische discussie waarin op dit ogenblik niet direct een beslissing kan worden genomen. Zij bevestigt wel dat het parket geregeld geconfronteerd wordt met gegevens van kinderen die nog niet geboren zijn. Er wordt dan gewacht op de geboorte, waarbij onmiddellijk een jeugdrechter gevorderd wordt voor plaatsing, omdat het te gevaarlijk is om een baby bij dergelijke ouders te laten. Maar of al vroeger moet worden ingegrepen, is een ethische kwestie.

VI. Uiteenzetting door Peter Adriaenssens, kinderpsychiater

1. Preventie

Peter Adriaenssens brengt de aanpak van kindermishandeling terug tot drie hoeken van een piramide: preventie, onderzoek en hulpverlening. Vlaanderen blijft op preventief vlak sukkelen vanwege zijn afhankelijkheid van nieuwe initiatieven, die vrijwel jaarlijkse worden genomen. Omdat mensen maar ontvankelijk zijn voor campagnes op het ogenblik dat ze er behoefte aan hebben, is continue actie nodig. In andere landen is preventie van kindermishandeling de taak van een nationaal preventie-instituut. Dergelijk instituut informeert de bevolking continu over tal van preventiethema's. Het is er geen afzonderlijke opdracht van een instantie die werkt rond geweld. De Engelse National Society for the Prevention of Cruelty to Children is een mooi voorbeeld van een instituut dat de preventieacties organiseert die in Vlaanderen door Kind en Gezin worden gebracht.

2. Onderzoek

Bij de oprichting van de VK's keek de Westerse wereld verwonderd naar de vooruitgang die in Vlaanderen werd geboekt. Niemand begrijpt evenwel dat het dertig jaar later nog niet mogelijk is resultaten voor te leggen. Vlaanderen kan snel ingrijpen bij meldingen maar beleid noch publieke opinie krijgen informatie over de resultaten. Landen die daarin wel investeren genieten grotere betrokkenheid van de publieke opinie. Het beleid merkt een positieve erkenning van de investeringen. Er wordt geschermd met een gebrek aan middelen terwijl het moeilijk te bepalen is hoeveel middelen er precies nodig zijn. Nederland is tien jaar geleden begonnen met een vijfjaarlijks bevolkingsonderzoek naar geestelijke gezondheid. Een van de aspecten is het voorkomen van geweld in gezinnen. Nederland weet sedertdien of het vooruitgang boekt op dit vlak.

3. Hulpverlening

De hulpverlening is in Vlaanderen het beste uitgebouwd. Het begint met een transparante aanmelding. Het huidige aanbod is te groot en daarom moet er werk worden gemaakt van een eenvoudig en transparant traject met één toegangspoort. 1712 is in dat opzicht goed uitgebouwd. Een ander belangrijk initiatief is de oprichting van het VECK. Dit centrum, dat een partner van de overheid moet zijn, moet in de eerste plaats zorgen voor een homogene aanpak van kindermishandeling. Het is geen geheim dat er grote regionale verschillen zijn. De positie van het VECK maakt het mogelijk om samen met universiteiten en lotgenotengroepen werk te maken van instrumenten die overal toegepast worden.

Een uniform en goed verspreid meldpunt is essentieel voor alles wat volgt op de aanmelding. Het is belangrijk dat competenties en mogelijkheden van VK's bewaard worden voor ingewikkelde situaties. Thans lijkt het alsof nieuwe medewerkers van hulpverleningsorganisaties opgeleid worden door de VK's omdat de VK's te vlot bereikbaar zijn. Veel van hun energie gaat naar het acute moment, wat hun kracht is, maar de vraag is hoe het op langere termijn verder moet. Hoe lang wordt een aanmelding gevolgd? Een situatie die frequent voorvalt moet de hele hulpverleningssector kunnen aanpakken. Vanaf een bepaalde gradatie, als situaties te complex worden, kunnen ze naar een VK doorverwezen worden. Thans kan men overal terecht maar is er geen ordening.

Een versterkt VECK kan samen met het beleid nadenken over welke vragen beantwoord moeten worden en met welke partners die vragen beantwoord moeten worden. Het VECK coördineert. De zes VK's moeten eerder als één Vlaams VK beschouwd worden dat op zes plaatsen gevestigd is. In overleg met andere partners uit geestelijke gezondheidszorg en preventie moet worden afgesproken wie welke problemen aanpakt.

Aan daderhulpverlening blijft er een groot gebrek. Het is geweten dat elke dader – meerder- en minderjarig – naar een gespecialiseerd centrum voor daderhulp moet worden verwezen. Er is een toename van jongeren die seksueel grensoverschrijdend gedrag stellen ten aanzien van andere jongeren. Vlaanderen kent maar twee uitgebouwde centra voor daderhulp: I.T.E.R in Brussel en het forensisch centrum in Antwerpen. Hoewel elk CGG een gespecialiseerde medewerker telt is expertiseontwikkeling aangewezen, maar minderjarige daders kunnen enkel bij I.T.E.R terecht. Dat is een belangrijke opdracht voor preventie op lange termijn. Er moet worden onderzocht hoe deze sector versterkt kan worden en welk mandaat deze sector heeft. Er moet worden geschakeld tussen Justitie en Vlaamse voorzieningen. Regionale parketten houden er verschillende visies op na over het opleggen van daderhulpverlening aan minderjarige daders terwijl dat domein internationaal goed onderzocht wordt.

VII. Vragen van de leden

1. Uiteenzetting door Katja Verheyen

Katja Verheyen zegt dat hulpverleners niet alle organisaties in de eigen provincie kennen. De opmerking dat vaak bij het VK wordt aangeklopt, is terecht. Hulpverleners gaan er immers vanuit dat het VK wel over alle nodige expertise beschikt.

Wanneer een kind een getuigenis aflegt, kijken hulpverleners vaak naar elkaar. Wie pakt het dossier aan? Wie neemt verantwoordelijkheid? Het is onduidelijk of hulpverleners niet weten hoe met dergelijke melding om te springen of het niet durven aanpakken. Een andere hinderpaal is de vraag wanneer het beroepsgeheim doorbroken mag worden.

De hoorzitting gaat over verschillende vormen van mishandeling. De laatste jaren valt steeds vaker het begrip 'verwenning'. Kinderpsychiaters wijzen erop dat verwenning niet onderschat mag worden. Het is een vorm van mishandeling omdat het ertoe leidt dat sommige kinderen geen grenzen meer kennen wat nefast is voor hun ontwikkeling.

2. Uiteenzetting door Freya Van den Bossche

Freya Van den Bossche vraagt naar de aangewezen manier om de aanmelding in de Vlaamse context te organiseren. Is opvolging op lange termijn een taak voor de VK's? Moeten ze daartoe versterkt worden? Of kan er na de acute fase ook hulp worden geboden in een andere setting? Wat is de aangewezen organisatie om de opvolging op lange termijn te verzekeren?

In de kinderpsychiatrie wordt vaak gewerkt met kinderen en jongeren die nog niet genoeg fouten hebben gemaakt om in aanmerking te komen voor forensische zorg. Zelfs kinderen die zelf aangeven dat ze handelingen stellen die ze liever niet stellen, kunnen niet worden doorverwezen omdat ze nog geen feiten hebben gepleegd. Is dat geen lacune bovenop de daderhulpverlening? Is er voldoende aanbod voor kinderen die zelf aangeven dat ze het risico lopen om dader te worden?

Hoe moet de opvolging van volledige gezinnen verlopen? Er wordt gewerkt met het kind dat slachtoffer is. In een aantal settings is er echter onvoldoende aandacht voor het gezin waarin dat kind opgroeit terwijl ook ander gezinsleden betrokken zijn als dader, slachtoffer of getuige.

3. Uiteenzetting door Lise Vandecasteele

Lise Vandecasteele merkt als huisarts dat veel kinderen slachtoffer zijn van misbruik. Elke euro die een samenleving investeert in de aanpak van mishandeling, zou 19 euro opbrengen door het vermijden van medische en strafrechtelijke kosten. Kindermishandeling heeft bovendien immense effecten op de neurologische ontwikkeling van kinderen. Daarnaast zijn er de problemen die mishandelde kinderen in de rest van hun leven ondervinden. Is de potentiële maatschappelijke opbrengst onderzocht?

Als huisarts belt de spreekster geregeld met een VK voor informatie over de aangewezen aanpak. Als de VK's zich op complexere dossiers moeten focussen, ontstaat er een gebrek aan gespecialiseerde hulpverleners op de eerste lijn. CGG's kampen met lange wachtlijsten. Psychologen zijn enorm duur. Scholen en hun vertrouwenspersonen zijn belangrijke aanmeldingsplaatsen. Ook Kind en Gezin neemt contact op met de VK's omdat men daar evenmin over tijd of expertise beschikt. De vrees is dat heel wat aanmeldingen gemist worden. Hoe kan de aanmelding best georganiseerd worden?

Het eerste onrecht dat kinderen wordt aangedaan is het geweld in het gezin zelf. Het tweede is dat de maatschappij er niet in slaagt die kinderen goede hulpverlening aan te bieden. Kinderen moeten vaak van instelling verhuizen waardoor ze met niemand een vertrouwensband kunnen opbouwen. Het is bizar dat de maatschappij de lange wachtlijsten om kinderen hulp te bieden blijft aanvaarden. Een sterkere eerste lijn zal ertoe leiden dat sneller hulp kan worden geboden. Daarnaast moet ook de meer gespecialiseerde hulp op de volgende lijnen versterkt worden.

Welke instantie moet het gewenste onderzoek organiseren? Hoeveel middelen zou bijvoorbeeld het VECK daarvoor nodig hebben?

Er moeten meer en continue campagnes gevoerd worden die dezelfde boodschap steeds opnieuw verspreiden. Welke plek zou een Vlaams preventie-instituut moeten innemen?

4. Uiteenzetting door Katrien Schryvers

Katrien Schryvers onthoudt dat Peter Adriaenssens pleit voor een eenduidig traject met één toegangspoort, waarvoor 1712 goed geplaatst is. Vooraleer er contact wordt opgenomen met 1712, moeten er evenwel mensen of organisaties zijn die de signalen herkennen en verontrust raken. Dat baart de spreekster zorgen omdat het vaak voorvalt dat verschillende mensen iets opmerken maar de ernst van de situatie niet doorhebben omdat hun bevindingen nooit worden samengelegd. Hoe kan ervoor worden gezorgd dat signalen sneller worden herkend en met elkaar in verband gebracht?

Het VECK is goed uitgebouwd om voor een homogener aanpak te zorgen. Katrien Schryvers vraagt Peter Adriaenssens de regionale verschillen te duiden. Hoe moet er worden ingegrepen want elk kind dat onder mishandeling gebukt gaat heeft het recht om op een goede wijze geholpen te worden. Hulp mag niet afhankelijk zijn van de woonplaats.

Er is de oproep voor een nieuw Vlaams Forum Kindermishandeling. Er moet worden afgestemd met het federale niveau. Justitie, politie en hulpverlening zijn onvoldoende vertrouwd met elkaars werking. Dat er behoefte is aan afstemming staat boven alle twijfel, al blijft het zoeken naar de aangewezen organisatie. Katrien Schryvers informeert naar de visie van Peter Adriaenssens.

5. Uiteenzetting door Lorin Parys

Lorin Parys wijst op de paradox tussen de opmerking dat het vaak aan middelen ontbreekt om een bepaalde situatie aan te pakken, en de vaststelling dat er soms te veel voorzieningen zijn die overlappend werken. Hij pleit voor vereenvoudiging maar vraagt hoe dat moet. Zou Peter Adriaenssens als beleidsmaker zich ook baseren op 1712 als vertrekpunt?

Dat hulpverleners vaak naar elkaar kijken bij een nieuwe melding heeft ook te maken met de uitgebreide structuren. Hoe meer instanties, hoe gemakkelijker hulpverleners ervan kunnen uitgaan dat het hun taak niet is. In een structuur met één aanspreekpunt dat de verantwoordelijkheid moet opnemen, verdwijnt dat fenomeen grotendeels. Evolueren naar één VK verspreid over zes locaties zal niet eenvoudig blijken en veel tijd in beslag nemen. Lorin Parys informeert naar de aangewezen aanpak. Welke rol spelen de andere betrokken instanties in een traject dat evolueert naar 1712 als enige aanmeldingspunt?

Lorin Parys pleit al jaren voor bevolkingsonderzoek. Maar zelfs het onderzoek naar de aangewezen onderzoeksvorm botst op talrijke obstakels. Thans vaart het beleid echter blind. Ondanks grote investeringen in jeugdhulpverlening weet niemand of dat op lange termijn een verschil maakt voor de begeleide kinderen. Het is belangrijk om te weten of kinderen die in een moeilijke situatie verkeren effectief voldoende aangereikt krijgen om op termijn gelukkig te zijn. In het Verenigd Koninkrijk meet men dat aan de hand van een vijftal parameters. Dergelijk onderzoek veronderstelt een paradigmashift in de hulpverlening: er moet evidencebased gewerkt worden. Multi Systeem Therapie van Emmaüs meet na 6, 18 en 24 maanden de effecten van de kortdurende interventie. Wat is de aangewezen weg om de hele jeugdverlening evidencebased te laten werken?

Lorin Parys stelt in situaties die verkeerd lopen vaak vast dat veel belang wordt gehecht aan de positie van de ouders. Het is weliswaar belangrijk dat kinderen in

hun eigen context opgroeien maar al te vaak overvleugelt het belang van de ouders dat van de kinderen. Is Peter Adriaenssens het eens met die vaststelling? Hoe kan daaraan worden verholpen? Ouders zijn mondig, zitten mee aan tafel en kunnen laten blijken het grondig oneens te zijn met een beslissing. Al te vaak wordt over het hoofd van het kind beslist omdat een kind minder mondig is.

6. Antwoord van professor Peter Adriaenssens

Peter Adriaenssens antwoordt dat alle vragen raken aan pijnpunten. De laatste jaren kampt Vlaanderen met een veelheid aan problemen. De jeugdhulpverlening en -bescherming zijn de voorbije decennia uitgebouwd door steeds schakels toe te voegen. Een grondige evaluatie heeft echter nooit plaatsgevonden. Wie iets wil veranderen, botst op een hele waslijst noodzakelijke wijzigingen maar ook op gevoeligheden. Het gaat bovendien over een sector met heel betrokken medewerkers.

Talrijke vragen wijzen op een gebrek aan opleiding. Welke competenties verwacht Vlaanderen van zijn jeugdhulpverleners? In Vlaanderen hebben medewerkers in de jeugdhulp een basisdiploma ongeacht de doelgroep van de voorziening waarin ze werken. Een huisarts die contact opneemt is afhankelijk van de vraag wie de oproep beantwoordt. In de Verenigde Staten zijn medewerkers van het aanmeldpunt bijvoorbeeld minstens vijftig jaar. Ze hebben allemaal een traject in de jeugdhulpverlening achter de rug. Werken voor het aanmeldpunt is er een burn-out-preventieproject. Op die manier is de eerste hulpverlener die op een aanmelding antwoordt meteen ook de meest ervaren hulpverlener. In Vlaanderen varieert de ervaring van de medewerkers die de oproepen beantwoorden.

Ondanks jarenlange opleidingen voor jeugdadvocaten en parketmagistraten blijft het zo dat men elkaars organisatie onvoldoende kent. Veel heeft te maken met het feit dat de samenleving heel dynamisch is geworden. Er is veel rotatie waardoor het aantal mensen dat 35 jaar in hetzelfde centrum werkt, beperkt is. Investeren in opleidingen wordt een fundamentele behoefte. Kan het dat een pas aangeworven medewerker meteen oproepen moet beantwoorden? Het ontbreekt aan mogelijkheden om zo iemand een jaar op te leiden hoewel kinderen en jongeren de garantie moeten krijgen dat hun hulpverleners over voldoende kennis beschikken. Wie start in de jeugdhulpverlening hoeft geen jarenlange opleiding meer te volgen, maar zou wel een bijkomende attest moeten behalen en een aantal opleidingen volgen die nauw aansluiten bij de praktijk. Dergelijke maatregel zou het kwaliteitsniveau verhogen.

Kindermishandeling zit overal. Het verschil tussen kinderen in de kinderpsychiatrie of in een jeugdinstelling is beperkt. De problematieken zijn even ernstig. De plaats waar een kind terechtkomt berust op toeval. Bijgevolg is er op al deze plaatsen evenveel expertise nodig. Opleiding blijft belangrijk.

Na de zaak-Dutroux en de feiten in de Kerk hebben alle betrokkenen inspanningen geleverd om de regels over het beroepsgeheim aan te passen. Achter deontologische discussies kan men zich echter gemakkelijk verschuilen. Van wie ervoor kiest voor kwetsbare kinderen te zorgen, mag moed verwacht worden. Het beroepsgeheim mag niet de eerste bezorgdheid zijn van een hulpverlener. Het beroepsgeheim is duidelijk. Er kan ontzettend veel in het belang van kinderen als er bezorgdheid is over het gedrag van ouders. Het aantal veroordeelde hulpverleners is uiterst miniem. Bepaalde concepten mogen niet misbruikt worden om niets te doen. Leren omgaan met het beroepsgeheim is ook een aspect van opleiding.

De breedte van het concept kindermishandeling vormt een probleem. Het aantal meldingen daalt niet hoewel Vlaanderen na dertig jaar inmiddels met een volgende generatie hulpverleners aan de slag is. Vlaanderen mag er trots op zijn dat

gevoeligheid en alertheid zijn toegenomen. Situaties die vroeger gewoon leken of waar men zich liever niet mee moeide, kunnen niet langer door de beugel. Preventie leidt ertoe dat niet meer wordt gewacht tot heel zware feiten zich hebben voorgedaan. Bepaalde vormen van kindermishandeling zijn in Vlaanderen verdwenen. Een spoedgevallendienst moet zich misschien nog eenmaal per jaar over een bont en blauw geslagen kind ontfermen. Het is onder ouders algemeen gekend en aanvaard dat zoiets niet hoort. De vaak herhaalde vraag of een pedagogische tik nog kan, geeft aan dat het voor iedereen duidelijk is waar de grens ligt. In tegenstelling tot 35 jaar geleden is incest een zeldzaam voorkomend probleem. De huidige generatie vaders is opgevoed met de boodschap dat zulks niet hoort.

Wat niemand zag aankomen was de toegenomen complexiteit van gezinnen. VK's hebben samen met Justitie een aanbod voor gezinnen. De vraag rijst wat een gezin nog is. Sommige gezinnen vallen voor de derde keer uiteen. Het valt voor dat kinderen met een goed contact met een stiefbroer uit de tweede relatie of een stiefgrootvader in de derde relatie, met niemand meer contact mogen onderhouden omdat ruzie tussen de volwassenen tot een breuk heeft geleid. Tot op welk niveau is er sprake van gezinsgeweld? Afbakenen wordt alsmaar complexer. Is er sprake van incest wanneer de man uit de eerste relatie seksueel grensoverschrijdende handelingen stelt tegenover een dochter uit de derde relatie? Of gaat het om buiten-familiaal misbruik dat in de eerste plaats door het parket beoordeeld moet worden? Deze complexiteit zorgt voor een steeds wijzigende definitie.

Verwenning is een vorm van kindermishandeling maar geen opdracht voor een VK. Het gaat immers om ouders die betrokken zijn bij hun kinderen. Allicht niet op de goede manier maar ze zijn wel aanspreekbaar. Het is aan de gewone hulpverlening om hiermee aan de slag te gaan. Niet elke pedagogische fout mag kindermishandeling genoemd worden. Door de omschrijving zuiver te houden vermijdt men dat bij ouders de indruk wordt gewekt dat een jury hen van nabij volgt. Elk gezin heeft als het ware recht op geweld en een crisis. Tijdens de huidige lockdown neemt het aantal meldingen van partnergeweld en kindermishandeling toe. Het is wetenschappelijk gekend dat in elk gezin dat wekenlang onder stress wordt gezet, problemen opduiken die er anders niet zijn. Zestig procent van dat geweld verdwijnt zodra de uitzonderlijke omstandigheden verdwijnen. Gezinnen gaan thans door een heftige periode waardoor er zaken voorvallen die niet horen. Deze gezinnen horen evenwel niet in een VK thuis. Tijdens rustige periodes zijn zij perfect in staat om na te denken over wat er gebeurt. Zij kunnen in de gewone hulpverlening terecht.

1712 is de eenvoudigste aanmeldingsmethode. Het is wel zo dat buitenlandse tegenhangers van 1712 verder doorschakelen. Dat burgers met 1712 bellen en hulpverleners met het VK, vormt een belangrijke complexiteit. Een aanmeldingspunt dat doorschakelt naar een keten zorgt ervoor dat men onderling verbonden is en dat burgers niet met de huidige complexiteit geconfronteerd worden.

Nederland kampt met versnippering. Er zijn voorbeelden van gezinnen waarvan elk gezinslid een ander soort begeleiding geniet. Het hele gezin zit verspreid over de hulpverlening waardoor niemand zich nog verantwoordelijk voelt. In Vlaanderen sterven nog slechts zelden kinderen door verwaarlozing. Nederland kent jaarlijks een paar spectaculaire gevallen waar soms tot vijftien hulpverleners bij betrokken zijn. Het is belangrijk bewust om te gaan met de problemen die andere landen ervaren. Nederland organiseert eindeloos veel ronde tafels, in principe om beslissingen te nemen over een kind en zijn gezin maar in de praktijk om de verantwoordelijkheid door te schuiven. De fragmentering van de hulpverlening baart zorgen. Het kan niet dat een kind afhankelijk is van dergelijke vergadertechniek. In veel dergelijke gevallen is uiteindelijk een onafhankelijke systeembegeleider nodig die de vergadering leidt en erop toeziet dat alle vragen beantwoord worden. In complexe situaties met trauma's is het VK aangewezen voor de opvolging op lange

termijn omdat het een mandaat heeft om indien nodig aan het jeugdparket te melden. De samenwerking tussen VK en jeugdparketten is belangrijk en verloopt ook voortreffelijk.

Een volledig gezin opvolgen is allicht vaker aangewezen al dreigt fragmentatie. Daarnaast is er grote machteloosheid ten opzichte van de positie die ouders kunnen innemen. Het is schrijnend dat een kind geplaagd wordt wanneer een ouder de voorkeur geeft aan een gevaarlijke partner met een psychiatrisch verleden. Dat het kind in dergelijk geval geplaagd wordt, maakt het meldingssysteem dubieus. Een kind dat de moed opbrengt om te melden, wil daarom niet uit het gezin gehaald worden. Het jeugdparket vraagt al langer de mogelijkheid om ouders te verplichten in observatie te gaan of aan een onderzoek te onderwerpen in plaats van de kinderen. Het is logisch dat dit dertig jaar geleden niet mogelijk was, maar inmiddels weet men dat het overgrote deel van de gewelddadige ouders zelf een beschadigd verleden met zich meedragen. Het zou eigenlijk ook betekenen dat hun de hand wordt gereikt. Het kan niet dat een samenleving jarenlang zorgt moet dragen voor een kind omdat de ouders hun zin willen doordrijven.

De drempel voor de forensische zorg ligt hoog omdat een strafklacht vereist is. Heel wat ouders doen er alles aan om te vermijden dat het zover komt. Zorg zou ook afgestemd kunnen worden op het risicoprofiel. I.T.E.R. aanvaardt het risico op ouderschap, al kan dat voor problemen zorgen. Een zestienjarige jongen wordt verwezen nadat hij grensoverschrijdend gedrag heeft gesteld ten aanzien van twee twaalfjarigen. De jongen stemt ermee in zich door I.T.E.R. te laten begeleiden. De ouders van de twaalfjarigen willen evenmin dat het tot een klacht komt om het trauma niet nog groter te maken. Wat moet er echter gebeuren als I.T.E.R. concludeert dat het om een ernstig risico gaat? Zowel de vrijwillige als de justitiële hulpverlening voor jongeren zouden in één hand moeten zitten om aldus werk te maken van één programma voor jeugdrechtelijke maatregelen, slachtofferhulp of kinderen in andere risicosituaties. Jeugdparketten en centra voor daderhulp zouden aldus onderlinge afspraken kunnen maken. Transparante regels zouden het bijvoorbeeld duidelijk maken op welk ogenblik de overheid ingelicht moet worden. In Nederland en de Verenigde Staten worden dergelijke situaties gemeld aan het jeugdparket dat alles volgt. Na verloop van tijd wordt het jeugdparket geïnformeerd over het verloop van de hulpverlening. Op dat moment kan het jeugdparket ook beslissen een dossier over te nemen.

De potentiële investeringsopbrengst ligt gevoelig. Die berekeningen zijn gemaakt in de Verenigde Staten, een land dat nalaat maatregelen te nemen tegen kindermishandeling. Het basisprobleem is dat kindermishandeling niet het eerste mechanisme is. In de achtergrond houden zich enkele preventieve factoren schuil die Vlaanderen beter zou kunnen aanpakken. Er is ten eerste armoede en de daaraan gerelateerde stress. Daarnaast is er de huisvesting. Niet elk gezin kan een kind even tot zichzelf laten komen op een eigen kamer of in de tuin laten spelen. Rond flatgebouwen zijn groene zones en parken nodig. Een andere factor is werkende ouders. Ouders die werken worden uit hun context gehaald en komen in contact met andere volwassenen. Opvoeding is er een vaak besproken onderwerp.

De neurobiologische schade is goed gedocumenteerd en verklaart waarom dit probleem ernstig wordt genomen. Het is een thema dat mee onderdeel moet vormen van preventiecampagnes. Een hersenscan van een normaal kind verschilt grondig van een hersenscan van een getraumatiseerd kind. Geen enkele ouder wenst een kind met beschadigde hersenen. Wetenschap moet toegankelijk worden gemaakt door informatie te laten doorstromen. De emotionele hersenen liggen in de diepte omringd door de cortex, de zogenaamde wijze hersenen. De cortex handelt in overeenstemming met de emotie. Wie een geschiedenis van kindermishandeling met zich meedraagt, ondergaat de dominantie van het emotionele centrum. Zo iemand is snel geïrriteerd of handelt impulsief. Veel ouders voelen zich

respectvoller benaderd als hun reacties worden uitgelegd. De neurologische kennis biedt het voordeel dat niet-beschuldigend gepraat kan worden over de impact en positieve doelstellingen nagestreefd kunnen worden. In een ideale wereld wachten ouders niet tot ze aangemeld worden maar nemen ze zelf contact op met 1712. Een belangrijk voordeel is dat anoniem gemeld kan worden. Vaak nemen moeders contact op om irritaties te melden die bijvoorbeeld begonnen nadat de vader zijn werk verloor. Zijn staan altijd op hun anonimiteit. Het belangrijkste is dat hulp geboden kan worden.

Een huisarts is ervaren en deskundig, in de eerste plaats in de patiënt in kwestie, en bijgevolg niet gediend met een basisadvies. Een huisarts moet contact kunnen opnemen met iemand met meer expertise en ervaring, zoals in het Amerikaanse systeem. In Vlaanderen bestaat dat nog niet. Een arts kan advies vragen aan een VK al heeft niet elke VK-medewerker evenveel anciënniteit.

De wachtlijsten zijn een absoluut onrecht. Ouders van een kind met een ernstige vorm van ADHD negen maanden laten wachten, zorgt ervoor dat de situatie ernstiger wordt. Wat aanvankelijk ambulante behandeling kan worden, kan door het lange wachten tot een veel duurdere opname leiden. Vlaanderen heeft geen zicht op alle databanken en wachtlijsten. Wie zich aanmeldt voor een opname in de kinderpsychiatrie, staat tegelijk nog op drie tot vier andere wachtlijsten. Is het niet aangewezen prioritaire concepten af te spreken? Is het logisch dat een organisatie zelf bepaalt wat zijn wachtlijst is en wie als eerste aan de beurt komt?

De flexibiliteit die de jeugdhulpverlening geniet tijdens de huidige corona-epidemie, moet worden bewaard. Een crisis biedt de kans daarover na te denken. Moeten de verschillende wachtlijsten niet door een overkoepelend niveau bekeken worden om per regio prioritaire dossiers naar voren te schuiven? Het mag eigenlijk niet zo zijn dat één partij hierover beslist.

Er zijn altijd veel mensen die vooraf op de hoogte zijn. Een verklaring waarom niemand meldt, is een belangrijke onderzoeksvraag. Hoe meer mensen brutaal hun mening verkondigen op sociale media, hoe meer mensen bang worden om een melding te doen. De VK's doen sedert een paar jaar een beroep op een jurist omdat steeds meer ouders willen vernemen wie gemeld heeft om hem/haar vervolgens voor smaad aan te klagen. VK's zijn vertrouwd met dergelijke bedreigingen. Het gros van de hulpverlening allicht niet. Het mandaat van de jeugdhulpverlening is belangrijk. Het mag geen blanco blad zijn omdat er nu eenmaal fouten gebeuren waarop men aangesproken moet kunnen worden. Het toenemend gebruik van gedurfde, bedreigende en ongepolijste taal, leidt ertoe dat meer en meer mensen beslissen zich er niet mee te bemoeien. Deze verontrustende evolutie benadrukt het belang van de mogelijkheid om anoniem te melden.

Het VECK kan bijdragen aan een eenvormige aanpak door internationale instrumenten te bestuderen. De medewerkers van de VK's hebben de tijd niet om dat allemaal te volgen.

Regio's verschillen van elkaar in de mate waarin ze het begrip gezin interpreteren. In principe focust een VK op familiaal geweld. Wat met familiaal geweld bij een kind dat tijdens de week in de leefgroep van een MPI verblijft? Is dat een melding waarover Justitie zich moet buigen? Het antwoord op dergelijke vragen verschilt soms grondig. Er zijn ook verschillen in de mate waarin VK's werken met minderjarige daders. Verschillen worden soms bepaald door de samenstelling van het team. Het VK van Leuven werkt bijvoorbeeld al drie jaar zonder arts omdat niemand zich kandidaat stelt. Het VK van Brussel heeft het ook twee jaar zonder arts moeten stellen.

Er is algemeen een gebrek aan forensische kinderartsen. Dit specialisme bestaat niet in België. Dat is reeds meermaals bepleit bij diverse ministers van Onderwijs. Een drietal forensische kinderartsen volstaat voor alle Vlaamse parketten en VK's.

Er zijn grote verschillen tussen de jeugdparketten. De mate waarin gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid om een geweldpleger uit huis te zetten, wordt verschillend toegepast. De wijze van denken wordt bepaald door kennis van de instrumenten die men achter de hand houdt. Er zijn belangrijke redenen om werk te maken van afstemming.

Overlap is een grote bezorgdheid. Maatschappelijke noodzaak is een moeilijk en verwarrend concept. Een VK werkt samen met een gezin. Als de samenwerking niet tot grotere veiligheid leidt, kan het gezin voor maatschappelijke noodzaak aangemeld worden. In de praktijk komen ze vervolgens bij het subteam Maatschappelijke Noodzaak van hetzelfde VK terecht.

Overlap is het gevolg van het feit dat een kind niet gesplitst kan worden. In Nederland is een overzicht gemaakt van alle beleidsdomeinen die investeren in kinderen. Hoe kan dat totale budget op basis van de huidige kennis logisch verdeeld worden?

Omdat overlap niet te vermijden is, rekent de overheid erop dat organisaties zich bewust zijn van die overlap zodat grensovergangen soepel beheerd worden door bewijs te leveren van flexibiliteit. Van elke organisatie wordt verwacht dat ze goed werk levert. Het risico dat overlap een muur wordt is immers groot. De overheid moet druk uitoefenen zodat grenszones flexibel blijven. Anders dreigen steeds opnieuw kinderen en families te verdwijnen. Elke organisatie kan verklaren waarom ze niet heeft opgetreden maar het resultaat is dat iemand geen hulp heeft gekregen.

1712 is opgericht, maar kreeg vervolgens onvoldoende middelen om voor expertise te kunnen zorgen. Daarop moet worden ingezet. Welke garanties gelden er voor bellers?

Van zes naar één VK evolueren is geen sinecure, maar het goede moment lijkt aangebroken. Het is een goede zaak dat in elk VK een nieuwe generatie medewerkers begonnen is. Wie ooit betrokken was bij de oprichting, is met pensioen. De nieuwe generatie staat minder onder invloed van het verleden waardoor samenwerken in groep evidentier is. Het VECK bestaat nog maar een paar jaar en werkt met een beperkte staf. Het heeft op die korte tijd zijn positie ingenomen en geniet het vertrouwen van de zes VK's. Een virtueel eengemaakt Vlaams VK zal op zes locaties werken. Samen met het VECK moeten ze richting eenheid evolueren.

Zonder onderzoek vaart het beleid blind. De Nederlandse overheid lanceert op regelmatige basis een onafhankelijke oproep voor wetenschappelijk onderzoek. Het kan niet dat een VK of een universiteit dat onderzoek op zich neemt. In samenwerking met het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek kan een realistische onderzoeksvraag geformuleerd worden. Na een oproep wordt de opdracht toegewezen aan een groep van binnen- en buitenlandse onderzoekscentra om op een redelijke termijn tot een antwoord te komen. Dergelijk onderzoek is duur en blijft zinloos als het na verloop van tijd niet herhaald wordt. Er moet een onderzoekstraject ontwikkeld worden.

Nederland werkt met drie cellen. Veilig Thuis is de Nederlandse tegenhanger van de VK's. Daarnaast is er de cel Onderzoek Geweld die uit medewerkers van drie verschillende universiteiten en organisaties bestaat. Zij adviseren de overheid en kunnen zich dankzij hun onafhankelijkheid kritisch opstellen. Preventie is de derde

cel, die eveneens onafhankelijk optreedt. Wederzijdse onafhankelijkheid is belangrijk om er zeker van te zijn dat vooruitgang wordt geboekt.

De shift naar evidencebased werken zorgt voor een polemiek. Het Mechelse project met Multi Systeem Therapie voor jonge delinquenten levert aantoonbare resultaten op. Op het vlak van kindermishandeling is er weinig voorhanden omdat kinderen, gezinnen en families grondig van elkaar verschillen. De keuze voor een expertisecentrum bewijst evenwel de keuze voor een aanpak die gebaseerd is op een aantal standaarden.

Er worden veel middelen geïnvesteerd in jeugdhulpverlening. Voorzieningen vragen steeds meer middelen. Dat ligt gevoelig omdat één of twee extra jongeren per voorziening er niet voor zorgt dat die voorziening radicaal verandert. De voorziening blijft dezelfde lijn volgen. De vraag is hoe – ook aan het buitenland – kan worden aangetoond dat men kwaliteitsversterkend werkt. In Nederland en Engeland is het volledige protocol digitaal beschikbaar. Ouders die worden opgeroepen weten waaraan zich te verwachten omdat de procedures er duidelijk zijn.

7. Replieken

Koen Daniëls vraagt naar het gewenste statuut van de extra opleiding jeugdhulpverlening. CLB's roepen vaak hun beroepsgeheim in waardoor scholen niet weten dat er iets aan de hand is met een leerling. Afrondend vraagt hij de spreker kindermishandeling te definiëren. Vanaf welk moment wordt er een grens overschreden en wordt men geacht te melden?

Peter Adriaenssens geeft de voorkeur aan een praktijkopleiding: een jaar toeleiding naar het specifieke van jeugdbeschermingshulpverlener om te kunnen werken met jongeren die hiermee te maken hebben doordat ze in een voorziening verblijven, of aangemeld zijn vanwege kindermishandeling of blootstelling aan partnergeweld. De opleiding moet tot een attest leiden. Een ingewikkelde structuur is niet aangewezen. De overheid moet duidelijk aangeven dat wie met kinderen en gezinnen werkt, een aantal thema's praktisch heeft aangeleerd.

Niet elk CLB past het beroepsgeheim even strikt toe. De relatie tussen CLB en schooldirectie is niet altijd even collegiaal. De regelgeving is nochtans transparant: men handelt in het belang van de minderjarige. Niemand kan zich achter een absoluut beroepsgeheim verschuilen. Wie dat wel wil doen, kan op allerlei manieren terugvallen omdat er geen duidelijke houvast is. Dat men een veroordeling riskeert, is evenwel onzin. Ouders hebben wel het recht het CLB-dossier in te kijken. Praktijkervaring is nodig om te weten hoe de anonimiteit voldoende te beheersen. Wie iemand een loer wil draaien, meldt bij Justitie. Wie bij de hulpverlening meldt, wil overduidelijk dat een andere partij meekijkt en zorg aanbiedt.

De definitie van kindermishandeling moet breed zijn zodat geen enkel kind uitgesloten wordt. Alle getuigen in 'Als je eens wist' gaven aan dat ze als kind niet gemeld zouden hebben. Niet alle kinderen verbreken de loyaliteit met hun ouders. Een kind weet vaak niet dat wat hij/zij meemaakt als kindermishandeling gekwalificeerd wordt.

Als een kind signalen geeft, moeten die opgepikt worden. Signalen kunnen onterecht zijn. Het valt voor dat ouders verbaasd reageren als ze van kindermishandeling beschuldigd worden. Doorgaans zijn dat altijd ouders die bereid zijn om in gesprek te gaan. Na twee tot drie gesprekken is de situatie voor iedereen verduidelijkt. In een aantal gevallen luidt de conclusie dat er geen sprake is van kindermishandeling.

In Nederland is er een groeiende groep tienermeisjes die valse meldingen doen van seksueel misbruik. Ze vinden al het nodige op sociale media. Vaak beogen ze de exclusieve aandacht van een bepaald persoon. Ze staan er niet bij stil dat na hun melding een hele keten in werking treedt. Toch krijgen ook hun ouders de boodschap dat dit de taak is van de VK's. Ook valse meldingen zijn immers verontrustend. Een VK hoeft weliswaar geen verdere zorg te verlenen maar het blijft belangrijk dat er iets gebeurt voor de jongere in kwestie.

Stefaan SINTOBIN,
voorzitter

Freya VAN DEN BOSSCHE,
verslaggever

Afkortingen

ACE	adverse childhood experience
ADHD	attention deficit hyperactivity disorder
CGG	centrum voor geestelijke gezondheidszorg
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
I.T.E.R.	een ambulant centrum voor preventie, begeleiding en behandeling van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Iter is een Latijns woord en betekent 'reisweg' of tocht. I.T.E.R. als letterwoord staat voor de therapeutische doelstellingen: impulscontrole, terugvalpreventie, empathiebevordering en responsabilisering
MPI	(historisch) medisch-pedagogisch instituut
UCLL	University Colleges Leuven-Limburg
VECK	Vlaams Expertisecentrum Kindermishandeling
VK	vertrouwenscentrum kindermishandeling
VRT	Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie
VS	Verenigde Staten